

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1201519/5

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב א' אהרן כץ, הרב שלמה שפירא

המערער (משיב בערעור שכנגד): פלוני (ע"י ב"כ טו"ר עזריאל ליפל)

נגד

המשיבה (מערערת בערעור שכנגד): פלונית (ע"י ב"כ טו"ר דבורה בריסק)

הנדון: עיכוב סידור גט בשל תביעות – מתי יש לו מקום ומתי כמוהו כסחיטה?

פסק דין

א. לפני בית הדין מונחים ערעור הבעל על החלטת בית הדין האזורי לחייבו במתן גט מייד וערעור שכנגד – של האישה – על החלטות נוספות של בית הדין המשהות חיוב זה עד לדיון בתביעה הרכושית שהגיש הבעל.

נקדים את העובדות תחילה: הצדדים נישאו בכסלו תשס"א (דצמבר 2000), לצדדים ארבעה ילדים. בעת אירוסיהם, באדר ב' תש"ס, נכתב 'זיכרון דברים' בין אבי הבעל (החתן כתוארו אז) לאבי האישה (הכלה כתוארה אז). בזיכרון דברים זה התחייב אבי הבעל לתת שלושים וחמישה אלף דולר לצורך קניית דירה לזוג. אבי האישה התחייב לשלם את ההפרש הנדרש לצורך קניית דירה בת ארבעה חדרים לפחות בבית שמש.

ביום כ"ז בשבט תשע"ח (12.2.18) הגישה האישה בקשה ליישוב סכסוך ובמסגרתה הגישה בקשה לסעד דחוף של מזונות זמניים.

ביום ג' בניסן תשע"ח (19.3.18) נערך דיון בתביעת המזונות. בפרוטוקול דיון זה נכתב:

ביה"ד: הדירה שאתה גרים בה שלכם?

האישה: לא, שכורה במחיר שלושת אלפים וארבע מאות ש"ח, אבא שלי היה משלם את השכירות הוא לא יכול לשלם עכשיו.

[...]

ביה"ד: מה את אומרת על הדירה בבית שמש [שהוזכרה בדברי האישה]?

האישה: הדירה לא שלנו, לי אין דירה.

ביה"ד: את לא יודעת על הדירה?

האישה: יש דירה בבית שמש על שם [אלמוני] ואבא שלי מטפל בזה, הדירה לא קשורה בשום כיוון אלי.

ב"כ האישה: יש לי שטר התנאים שהצדדים חתמו על זה.

(מציג לבית הדין, נסרק לתיק.)

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"כ האישה: אבא שלה שילם את השכירות כי הוא הרגיש מחויבות כי אבא שלו נתן את שלושים אלף הדולר. לכן הוא שילם את שכר הדירה. אני לא יודעת מה היה.

בהחלטת בית הדין לאחר דיון זה נכתב:

בא כוח הבעל טען שבבעלות בני הזוג ישנה דירה בבית שמש שמסיבות של כדאיות נרשמה על שם צד ג' וששכר הדירה שמתקבל מהדירה הנ"ל מכסה את הוצאות שכר הדירה לדירה ששוכרים בני הזוג, ומהסך הנ"ל משלם אבי האישה את שכר הדירה.

לראיה, הציג בא כוח הבעל את שטר התנאים בו נכתב שאבי האישה ישלם את היתרה הנצרכת לצורך רכישת דירה עבור בני הזוג.

באת כוח האישה והאישה טענו שאינן יודעות על דירה שנרכשה עבור בני הזוג.

ביום ג' באייר תשע"ח (18.4.18) הגישה האישה תביעת גירושין נגד הבעל. לטענתה הבעל חסום רגשית כלפיה החל מיום הנישואין – דבר שגרם לה לחיי צער; הפעיל כנגדה אלימות כלכלית, נפשית ומינית במשך שנות הנישואין; מערכת היחסים הכושלת בין הצדדים מתחילת הנישואין הצריכה הליכים טיפוליים רבים במשך שנות הנישואין – הליכים שלא צלחו. לדבריה, כשלוש שנים לפני הגשת התביעה חדלו קשרי האישות בין הצדדים באשמתו של הבעל.

הבעל בכתב תגובתו לתביעתה הכחיש את טענות האישה וטען שהמשבר בבית נבע מיחסה של האישה אליו. הבעל האשים את האישה בקשרי אישות עם גברים זרים.

בדיון שנערך ב"ד בתמוז תשע"ח (27.6.18) ענה הבעל לשאלת בית הדין מה אכן הנגף להשגת הסכם: "אני דורש מחצית הדירה, מזונות כמו שאני דורש, ומשמורת – יש לנו השגות." בסופו של דיון גיבש בית הדין הסכמות בין הצדדים, האישה חתמה על הסכם הגירושין, ובא כוח האיש ביקש ארכה של שבעה ימים למתן תשובה. בית הדין קבע מועד לאישור הסכם ולסידור גט פיטורין ליום כ"א בתמוז תשע"ח (4.7.18).

ביום י"ט בתמוז תשע"ח (2.7.18) הודיע הבעל שהוא מסרב למתווה בית הדין, הגיש את תגובתו לתביעת המזונות, ובמקביל הגיש תביעה לחלוקת רכוש. בכתב תביעתו כתב:

סוכם שגודל הדירה תהיה בת ארבעה חדרים לכל הפחות בעיר בית שמש, הובהר על ידי אבי הכלה כי יש לו דירה בבית שמש והדירה תעבור לבעלות בני הזוג [...]

עקב סירוב הבעל לסידור גט ביקשה האישה קביעת מועד לשמיעת תביעתה. את תביעת הבעל בעניין הרכוש ביקשה האישה לדחות על הסף: חדא, דהתביעה אינה כנגד האישה אלא כנגד צד ג' (אביה), ומלבד זאת: סירוב הבעל להתגרש מורה שתביעתו לגירושין אינה כנה, והרי תביעה לפירוק שיתוף צריכה להיות כרוכה בתביעה לגירושין. בית הדין הורה למזכירות לקבוע מועד לדיון בתביעת האישה.

ביום כ"ג באלול תשע"ח (3.9.18) הגיש הבעל תביעה לגירושין, בכתב תביעתו כתב הבעל שלאור החומר שהציג בתגובה לתביעת האישה לגירושין ומשמורת הילדים הוא נענה לתביעת האישה לגירושין אך דורש שידונו בתביעתו לחלוקת רכוש. עקב כך ביקשה האישה לקבוע מועד לסידור גט, הבעל התנגד ודרש לדון תחילה בדרישתו הממונית.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בדיון שנערך ביום כ"ז במרחשוון תשע"ט (5.11.18) הופיעו הצדדים לפני בית הדין וטענו את טענותיהם באריכות, להלן ציטוט חלק מהדברים שאמרו בדיון זה הצדדים ובית הדין:

הבעל ובא כוחו אמרו:

[...] האישה בקשה תאריך לסידור גט והתנגדתי לזה [...]

אנחנו יודעים שאם הוא מתגרש מחר הוא בחוץ, אין לו איפה לגור, יש בעיה של רכוש – בעיה קשה [...]

מעולם לא ביקשתי להתגרש, היא תבעה [...]

[...] (להערת בית הדין כי הבעל הגיש תביעת גירושין): משפטית [...]

אני לא מסכים להתגרש [...]

אנחנו אמרנו כל הדרך שאנחנו מוכנים – הדלת פתוחה, ביקשה האישה להעביר את כל נושא הרכוש צד ג' לבית המשפט, אני אמרתי שאני מסכים לגירושין וקודם תיפתר נושא הרכוש [...] אני רוצה [להתגרש] בכפוף לתנאים [...]

אני רוצה שהיא תחזור בתשובה. לא רוצה אותה כמו שהיא [...] אי אפשר ככה, אבל לא מגיע לה שום פרס [...]

לא רוצה שהיא תחזור לבית ולחיות איתה [...] כי היא 'זונה' [...] יש לנו הוכחות ועדים מפורשים נגד זה, אנחנו נביא אותם.

בתגובה לדברי הבעל וב"כ אמרו האישה ובאת כוחה:

במידה והמתווה לא יצא אני מבקשת הוצאות [...] אני מבקשת למחוק את התביעה של הבעל אני מבקשת [...] הוצאות [...] מבקשת לחייב את הבעל בגט ולקבוע מועד לסידור גט [...]

[...] (לשאלה על האשמות הבעל): זה לא נכון [...]

[...] (לשאלה חוזרת אם היה קשר רומנטי עם גבר אחר): לא [...] איפה הוא היה כל השנים [...]

במהלך הדיון בחקירות הצדדים ובתגובה לדבריהם אמר בית הדין:

כתוב שהוא לא התנגד מעולם למתן גט [...]

בית הדין אמר את דעתו שברגע ששני הצדדים רוצים להתגרש אנחנו מחייבים להתגרש, רק ניסינו לעשות את זה בהסכמה, האישה חפצה להתגרש וגם הבעל הגיש תביעה דעת רבנו ירוחם שחייבים להתגרש, אנחנו נחייב בגט.

[...] ברגע ששני הצדדים רוצים להתגרש חייבים להתגרש ולא תינזק זכות אחת מזכויותיו של הבעל, אנחנו לא נותנים לבעל להשתמש בגט כקלף מיקוח ולא נותנים לאישה להשתמש בגט כקלף מיקוח, ניסנו להביא אתכם להסכמות, לא הסכמתם עם המתווה, נלך לפי הדין וההלכה [...]

הבעל ילקה בכפליים, ברגע שאתה אומר שהתביעה הוגשה 'משפטית' נסגרת התביעה וגם הכרוך בה – זו תביעה לא כנה. נסגור את התביעה, תעשה האישה מה שהיא רוצה, ותישאר תביעת האישה לגירושין וחיוב הבעל בגט, תשקול את זה בחוץ [...] הרב אלישיב זצ"ל פסק שיש חיוב בגט

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לא משהים, גם לא כתובה [...] זאת ההחלטה שתצא היום, עם כל זאת עדיפה הסכמה [...]

גם אם היא תחזור בתשובה אתה לא יכול לחזור אליה.

אני לא יודע מה זה המושג 'עסקנים'. אם היית ניזוק במשהו בזה שאתה נותן את הגט הייתי שומע, אתה לא ניזוק בכלום, צד ג' יחתום על ערבות שבמידה ומגיע לך חצי דירה תקבל, נדאג לכסות את כל הסובב שלא תינזק זכות מזכויותיך, יש לך סיבה לא להתגרש?

בסופו של הדיון החליט בית הדין כדלהלן:

בדיון שהתקיים בפני בית הדין, שמע בית הדין את הצדדים ובאי כוחם.

בית הדין שאל את הבעל אם הוא נחרץ להתגרש, הבעל ענה כי הוא נחרץ ורוצה להתגרש מהנימוק שאשתו זינתה והיא אסורה עליו ואינו רוצה בה. עם זאת דרש הבעל מבית הדין שבית הדין יכרר את תביעתו הרכושית קודם לסידור הגט.

האישה מנגד תובעת גירושין מהבעל ומכחישה את טענתו של הבעל כנגדה.

בית הדין הבהיר לבעל כי לא ייגרם לו שום נזק ממוני אם הדיון הרכושי יידון לאחר סידור הגט, ולפיכך אין זכות לבעל לדרוש את קיום הדיון הרכושי קודם לסידור הגט. בית הדין הבהיר שהאישה תמציא ערבויות שאם בית הדין יפסוק כי מגיע לבעל זכות בדירה בבית שמש, יוכל הבעל לממש את זכותו, ולכן אין לבעל לחשוש לתת גט לאשתו קודם לדיון ברכוש. הבעל סירב להצעת בית הדין והודיע כי אינו מוכן לתת גט לפני שיקבל את המגיע לו לפי דעתו ברכוש.

הנה ידועים דברי רבנו ירוחם שכתב (במישרים חלק ה נתיב כג) שכששני הצדדים אינם רוצים זה את זה חייבים הצדדים להתגרש, לפיכך על המזכירות לקבוע מועד דיון לסידור גט בהרכב מלא.

לגבי תביעת הגירושין – בית הדין התרשם שהבעל אכן רוצה להתגרש מאשתו, ולכן בית הדין רואה את תביעת הבעל לגירושין [...] כתביעה כנה, ולפיכך בית הדין דוחה את בקשת האישה למחוק את תביעת הגירושין והכרוך לה שהגיש הבעל [...] כנגד האישה, וממילא סמכות בית הדין לדון בתביעת הרכוש נשארת בידי בית הדין כסמכות נמשכת. כמו כן בית הדין דוחה את תביעת האישה לחיוב הבעל בהוצאות משפט, היות שבעקבות הדיון שהתקיים היום בית הדין חייב את הבעל במתן גט לאשתו.

לאור הנ"ל נפסק:

א. הבעל חייב לתת גט לאשתו ועל המזכירות לקבוע מועד לסידור גט [...]

ב. בית הדין ידון בתביעה הרכושית של הבעל כנגד האישה לאחר סידור הגט.

על החלטה זו הוגש ערעורו של הבעל המונח לפנינו.

ב. הבעל הגיש לבית הדין האזורי בקשה לסתירת הדין, ובהמשך לבקשתו הוציא בית הדין ביום כ' בכסלו תשע"ט (28.11.18) את ההחלטה דלהלן:

לטענת ב"כ הבעל, בהחלטה מיום כ"ז במרחשוון תשע"ט (5.11.18) קבע בית הדין שהאישה תעמיד ערבויות לשם הבטחת הדיון ברכוש וכך יתאפשר לסדר גט קודם הדיון הרכושי. אך לדבריו, הדירה בבית שמש אינה ערבות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מספקת, מכיוון שהיא אינה רשומה על שם האישה אלא על שם צד ג', לצורכי מס. לאור זאת הוא מציע שיתקבל מסמך מצד ג' המצהיר שהדירה בבית שמש שייכת לשני הצדדים.

לאור האמור, על האישה להגיש בתוך ארבעה-עשר יום את פרטי הנכס שבבית שמש לצורך צו עיקול שיוציא בית הדין עד להשלמת ההליך הרכושי, וכן את הסכמת הבעלים הרשומים של הנכס (בפני עורך דין, כולל קבלת קניין כדון) לבצע את החלטת בית הדין בכל הנוגע לנכס בהתאם להחלטות בית הדין שיינתנו בעתיד בעניין הנכס לאחר שמיעת דברי הצדדים. לאחר שיוגש הנ"ל על הצדדים להתייצב בבית הדין במועד שנקבע לצורך סידור גט.

בתגובה להחלטה זו הודיעה האישה לבית הדין שלצדדים אין נכס משותף, משכך אין מקום להמציא פרטים על נכס שלא קיים ואין מקום להצגת הסכמת בעל הנכס, האישה לא הסכימה להעמדת ערבות. לדבריה, אם לבעל תביעות עליו להציג אסמכתה לתביעתו כלפיה.

ביום כ"ו בכסלו תשע"ט (4.12.18) הגיש הבעל הודעת ערעור על החלטות בית הדין. ערעור הבעל כלל ארבעה דברים:

א. ערעור על חיובו בגט;

ב. בקשתו לדון בטענותיו בתביעת הגירושין;

ג. בקשתו לקיים הדיון ברכוש לפני סידור הגט;

ד. התנגדות לערבות שהוצעה בהחלטת בית הדין.

במקביל הגיש הבעל בקשה לעיכוב ביצוע החלטת בית הדין בעניין חיובו בגט. בקשתו לעיכוב ביצוע נדחתה [בהעדר החלטה אופרטיבית לסידור גט – לעיכוב].

ביום ח' בטבת תשע"ט (16.12.18) הוציא בית הדין האזורי את ההחלטה דלהלן:

הוגשה תגובת האישה להחלטת בית הדין מיום כ' בכסלו תשע"ט (28.11.18) שעליה להציג ערבויות לצורך קיום הדיון בעניין הרכוש לאחר מתן הגט.

כזכור, החלטת בית הדין ניתנה לאור החלטה קודמת של בית הדין מיום כ"ז במרחשוון תשע"ט (5.11.18) [...]

בעקבות החלטה זו הבעל חזר בו והודיע שהוא מסכים להצעת בית הדין שהאישה תעמיד ערבויות וכך תיסלל הדרך לסידור גט ולאחריו יידון העניין הרכושי. לאור הודעה זו של הבעל ניתנה ההחלטה הנ"ל המבקשת מהאישה העמדת ערבויות.

האישה בתגובתה הודיעה כאמור שהיא מתנגדת.

לאחר העיון, היות שבית הדין הוא שהציע את המתווה של הערבויות והיות שיש טעם להצעה זו לאור התביעות של הבעל בענייני הרכוש, לפיכך בית הדין קובע שאין לקבוע מועד לסידור גט קודם להעמדת ערבויות ע"י האישה או קרוביה.

לאחר שתוצג בפני בית הדין ערבות מספקת לפי ראות עיני בית הדין, יקבע בית הדין מידית מועד לסידור גט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בהמשך להחלטה הנזכרת בוטל המועד שנקבע לסידור גט ליום ט' בטבת תשע"ט ונקבע מועד לדיון – אותו יום. לדיון זה הופיעו האישה ובאת כוחה, הבעל ובא כוחו לא הופיעו.

להלן חלק מהדברים שאמרה בדיון זה באת כוח האישה:

חיוב הבעל בגט זה הוא החלטה חלוטה והוא לא קיבל עיכוב ביצוע [...] אני מבקשת הוצאות [...]

לגבי הערבויות, אני לא מבינה מה בית הדין רוצה. אני רוצה להבין מה יד ימין יודעת ומה יד שמאל יודעת, ניתנה החלטה שבית הדין ידון ברכוש לאחר סידור הגט, וכאן נאמר שצריך להביא ערבויות, הדירה זה לא על שם אבא שלה זה של אזרח מקנדה [...] אני לא יכולה להביא ערבויות [...] אין דירה כזו – שיביא נסח טאבו. גם הטענה שלו שהוא רוצה ורוצה – זה לא ממנה, הוא כותב בעצמו שהאישה לא יכולה להמציא ערבויות, הוא רוצה לתבוע מישהו אחר. שאלו אותי אם יש לי בכלל דירה [...] האישה יכולה לחתום על מה שתבקשו, אבל לאבא שלה ולאיש מקנדה אין עם מי לדבר [...] כתביעה שלו הוא תובע את האישה? בית הדין יראה את התביעה שלו [...]

הפרדה בין הגט לרכוש צריכה להיות אבסולוטית יש חיוב בגט.

בית הדין אמר בדיון זה:

אתם הייתם בדיון והסכמתם להצעה שלי, אני עומד שצריך להיות גט ואחר כך דנים, גט לא ישמש כלי לסחיטה, אני תמיד אומר להפריד את הרכוש מהגט – הרמ"א כותב בסדר הגט לדון בכל לפני הגט, אבל כשיש חיוב אנחנו כבית דין מצווים לברר את הדבר.

הוא טוען ואני אחזור פעם נוספת [...] שהדירה שלהם נרשמה על שם צד ג'. נגיד לו להגיש תביעה מפורטת ואת תגיש כתב הגנה [...] הוא יגיד איזה דירה הוא מתכוון, ואם תצליחי להביא ערבויות על מחצית מהדירה שיהיה לו מהיכן לגבות אם יגיע לו. הבעל אומר: "הדירה שלנו קנינו ביחד, משיקולים כלכליים רשמנו את הדירה על שם מישהו אחר." לדברייך שאינך יכולה להציג ערבות, את מצדיקה את הטענה שלו, צריך לקיים דיון, לא יכולה האישה להביא ערבויות נדון וניתן פסק דין. את אומרת לא להשאיר את האישה עגונה – לכן צריך ערבויות שאם בית הדין יחייב יהיה מהיכן לגבות.

כשיש חיוב גט אומר הרב אלישיב לדון אחרי הגט כי אף אחד לא יפסיד, אבל כאן אם יתגרשו – אומר הבעל "מהיכן אני אגבה". אז נקיים דיון בנושא הרכושי ולאחר מכן יהיה גט.

לאחר הדיון, ביום י"א בטבת תשע"ט (19.12.18) קבע בית הדין:

לאחר שמיעת דברי באת כוח האישה ובהעדר הבעל, הבהיר בית הדין לאישה כי עומדות בפניה שתי אפשרויות להמשך ההליך בתיק.

האחת: האפשרות המפורטת בהחלטת בית הדין מתאריך ח' בטבת תשע"ט (16.12.2018), שלפיה האישה תמציא ערבויות לתביעה הרכושית שהגיש האיש כנגד האישה, הגט יסודר מיידית והתביעה הרכושית תידון לאחר סידור הגט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האפשרות השנייה: פסק הדין שחייב את הבעל בגט, שניתן בתאריך כ"ז במרחשוון תשע"ט (5.11.2018), יישאר בתוקפו. בית הדין ידון בתביעה הרכושית קודם לסידור הגט, ולאחר שתוכרע התביעה הרכושית יסודר הגט.

באת כוח האישה הודיעה לבית הדין כי אין באפשרות האישה להשיג את הערבויות שמבקש בא כוח האיש, לכן היא בוחרת באפשרות השנייה שהציע בית הדין.

לאור הנ"ל מוחלט:

א. על המזכירות לקבוע מועד לדיון בתביעה הרכושית שהגיש הבעל. על בא כוח הבעל להגיש תביעה מתוקנת המפרטת את תביעתו הרכושית – לפרט את הנכס שהוא תובע מחצית ערכו ואת הנימוקים לכך. באת כוח האישה תגיש את תגובתה, וזאת קודם למועד הדיון.

ב. לאחר ההכרעה בתביעה הרכושית יסודר הגט כמתחייב מפסק הדין מהתאריך כ"ז במרחשוון תשע"ט (5.11.2018).

ביום ד' בשבט תשע"ט (10.1.19) הגישה האישה את תשובתה לערעור וערעור שכנגד. עיקרי טיעוניה הם:

א. הבעל חויב לתת גט פיטורין ואין לדחות את הדבר;

ב. לצדדים אין דירה, תביעת הבעל היא נגד צד ג' שלגביו אין לבית הדין סמכות, ואין לתלות הגירושיין בתביעה;

ג. אין לחייבה להעמיד ערבויות על דירה השייכת לצד ג';

ד. יש לחייב הבעל בהוצאותיה בגין איהופעתו לסידור הגט.

ג. עוד בטרם התקיים הדיון בערעור ובערעור שכנגד התקיים דיון בבית הדין האזורי, ביום ט"ו באדר א' תשע"ט (20.2.19), בתביעת הרכוש. להלן טיעוני הצדדים כפי העולה מהפרוטוקול:

האישה ובאת כוחה אמרו:

לפי העמדה שלנו אין לבית הדין סמכות, התביעה הרכושית שהגיש הבעל [...] לא תביעה שהוא תובע משהו מהאישה, האישה לא נתבעת בשום הליך, הוא תובע צד ג' צד ד'. במקום שאין תביעה כלפי האישה אין סמכות לבית הדין.

אני אדגיש ואומר [...] הוא הגיש תביעה פעם רביעית לבית הדין, בהליך הופיעה האישה כמשיבה, מדובר לפי הנסח שהדירה שייכת לאזרח קנדי, זה היה בשנת 1999 לפני שהצדדים נישאו, אני לא מבינה למה הוא שם את עיניו על הדירה הנ"ל, באותה מידה הוא יכול לתבוע את הדירה שלי. דבר נוסף: פסק דין הצהרתי יכול לבוא רק במקום שיש תביעה עיקרית, גם בנושא הזה אין סמכות לבית הדין.

בית הדין מעגן אותי כבר שנה, הוא [אלמוני] מגיע לארץ בפורים [...] הרבה שנים הוא היה מגיע לפורים.

אני יכולה להוריד את העדות לפי הרישום של טאבו, דבר נוסף הוא [הבעל] אומר שזה מתנה, שיגיד לנו מתי קיבל את המתנה [...] הוא אומר שהוא קיבל מתנה מ[אלמוני] – שיגיד לי מתי קיבל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האיש ובא כוחו אמרו:

אין לנו פה צד ג' ולא צד ד', הכול זה סיפור ולא אמת, יש סכסוך בין בני זוג, בני הזוג ידעו עד שהגיעו לבית הדין שהדירה המדוברת היא דירת הצדדים, שכר הדירה עבר אליהם [...] האב שטיפל בדירה העביר.

(לשאלה על שם מי רשומה הדירה:) על שם [אלמוני] [...] זה רישום כוזב, בשביל זה נביא עדים [...] אני רוצה להביא את [אלמוני] הוא אדם ישר [...] נאמן בצורה מותנית [...] אם הוא יעמוד כאן ויגיד לו חנוך זייברט ששמע אותו [...]

בתגובה לבקשה זו אמר בית הדין:

אני לא אעשה מבית הדין צחוק, אני לא אשלח לו זימון, יש בית דין בקנדה – הם יזמנו אותו, הם ישאלו אותו את השאלות, אם ירצה חנוך זייברט לנסוע לשם שייסע. אם [אלמוני] מודה אז יש סמכות לבית הדין, יגיד שלא, אין לנו סמכות [...] אנחנו לא נביא את [אלמוני] לארץ, נשלח אותו לבית הדין שם, הם יגבו ממנו עדות. יגיד שהדירה של הצדדים והרישום על שמו פיקטיבי יש לבית הדין סמכות, יגיד "לא היו דברים מעולם" – אין סמכות [...]

אנחנו לא חזרנו מההחלטה, אמרנו שאם היא תגיש ערבויות יהיה גט ואחרי זה נדון ברכוש, האישה לא הביאה ערבויות.

לאחר מכן חקרה באת כוח האישה את האיש על העובדות, להלן סיכום תשובות ודברי האיש בשאלות שנשאל:

אני תובע את הדירה ששייכת לשנינו, בבית שמש רחוב [...] היא מושכרת. לא טיפלתי בה, אבא שלי ז"ל אמר שנתן לי כסף ויש לנו דירה משותפת, דברתי עם האישה במשך השנים על הדירה הזו הרבה, אבא שלי התעניין הרבה, גם אימא שלי, זה דבר ברור וידוע [...]

(לשאלה: "ביקרת בדירה אי פעם?") לא.

(לשאלה: "קיבלת שכירות מהדירה אי פעם?") לא. אבא שלה הוא דאג לגבות משם ולשלם על הדירה בירושלים [...] לא שילמתי אי פעם את השכירות על הדירה בירושלים, לא יודע מה היה שכירות, אבא שלה שילם סמכתי עליו [...] אני לא יודע אם קיבלתי במתנה את הדירה, אבא שלי אמר שיש דירה ששייכת לנו.

אני לא יודע להסביר מה שמופיע בכתב התביעה שהדירה נתנה במתנה, אני לא יודע מתי נקנתה הדירה, לפי מה שזכור לי לא דברתי עם [אלמוני] על הדירה. לא זוכר אם קראתי פעם את זיכרון הדברים שנעשה קודם ל'ווארט' שחתם האבא. עכשיו כן, עברתי על זה, אז, אני לא זכרתי. אני לא יודע אם קנו דירה אחר זיכרון הדברים. אני יודע שיש דירה לא יודע איך זה הגיע, לא התערבתי בזה. הדירה נקנתה לפי הנסח טאבו ב-1999, התארסנו שנה אחרי הנסח [...] אני לא יודע למה אם יש דירה כתוב בזיכרון דברים "ייקנו דירה", אני לא רשמתי את זה, אני יודע שיש דירה. לא יודע מתי ולמי הבהיר אבי האישה שיש דירה רשומה על שמו, לא יכול להוכיח ששכר הדירה שהתקבל בבית שמש עבר לשכר דירה של בני הזוג בירושלים – אבא שלה טיפל בזה [...] לא הייתי נוכח, ולא האישה במשא ומתן בנושא שטר התנאים, לא התערבתי בזה [...] אני לא יודע, שאבי שוחח עם חמי בנושא הדירה וסוכמו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דברים אחרים אני לא יודע מה היה, אני הייתי בישיבה לא הייתי מעורב רק אמרו לי שיש דירה.

על שאלות באת כוח האישה דלהלן:

ידוע לך שבסעיף ג' לזיכרון דברים סוכם כי הדירה תהיה בבית שמש – לכל הפחות דירת ארבעה חדרים? תאשר שמדובר בנוסח עתידי! תקרא את הסיפא שהם יכולים לסכם דברים אחרים – אתה תאשר שיש הסכמות אחרות? מתי סוכם שהדירה תעבור לבעלות בני הזוג?

ענה האישה: "קראתי מה שכתוב, אני לא יודע."

בית הדין העיר: "הוא לא חתם על זה, ההורים שלו חתמו, הוא אומר 'מה שכתוב – כתוב'." בסופו של הדיון ניתנה ההחלטה דלהלן:

לפנינו תביעה רכושית של האישה.

בתביעתו הוא מבקש לממש הסכם זיכרון דברים שנעשה בטרם הנישואין, כדלהלן:

ב. צד הכלה מתחייב לתת עבור הוצאות החתונה והרהיטים מחצית מהעלות וכמו כן את יתרת ההפרש עבור רכישת הדירה וכן מלבושי כבוד לחול ושבת ומתנות לחתן כמנהג בעלי בתים חשובים דפה.

ג. סוכם כי הדירה תהיה לכל הפחות בבית שמש – דירה בת ארבעה חדרים במקום נוח – או כפי שיסכימו הצדדים.

האישה טוען שבפועל ניתנה להם דירה בבית שמש שרשומה על שם הרב [אלמוני], והם השכירו אותה וקיבלו לידיהם את השכירות [...]

האישה ביקשה לדחות את התביעה על הסף מכמה וכמה נימוקים, אך העיקרי שבהם, לדעתנו, הוא שמדובר בתביעה של האישה נגד אבי האישה ולא נגד האישה, ואם כן אין לבית הדין סמכות [...]

בית הדין שמע בדיון שהתקיים היום, בט"ו באדר א' תשע"ט (12.2.2019), את הצדדים ובאי כוחם בעניין סמכות בית הדין לדון בתביעה הרכושית של האישה.

לטענת באת כוח האישה: הדירה שייכת לרב [אלמוני], מדובר בתביעה נגד צד ג'. ככל שיש לאיש תביעה על הדירה – עליו להגישה בבית המשפט היות שבית הדין אינו מוסמך לדון בתביעה הנ"ל.

לטענת בא כוח האישה: הדירה שייכת לבני הזוג, הרישום של הדירה על שמו של הרב [אלמוני] הוא פיקטיבי בלבד, ולכן לבית הדין נתונה הסמכות לדון בתביעה הרכושית.

דיון והכרעה

אם הרב [אלמוני] יודה שהרישום של הדירה על שמו הוא פיקטיבי בלבד – יש לבית הדין סמכות לדון בעניין – לא מדובר בצד ג' אלא בתביעה לחלוקת רכוש משותף של הצדדים.

אך אם הרב [אלמוני] יכחיש זאת ויטען שהיא שלו או של אבי האישה – גם אם יוכח לבית הדין מכל מיני ראיות שהרישום היה פיקטיבי בלבד – מדובר בתביעה נגד צד ג', שכן כעת הרב [אלמוני] הוא הצד בעניין, ואין לבית הדין סמכות על כך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לפיכך יש להמתין לדיון ולראות האם הרב [אלמוני] יודה שהדירה בפועל הייתה של בני הזוג או לא.

התברר מהצדדים כי הרב [אלמוני] מתגורר בקנדה.

אם הרב [אלמוני] יבקר בארץ ישראל בתוך שישים יום – מי מהצדדים יודיע לבית הדין שבעה ימים קודם המועד שיוכל להופיע לפני בית הדין לצורך מתן עדות בעניין הנ"ל, ובית הדין יקבע מועד לדיון לצורך שמיעת עדותו.

אם הרב [אלמוני] לא יבקר בארץ ישראל בתוך שישים יום, על הרב [אלמוני] להופיע בבית הדין דטורונטו שבקנדה בראשות הרב הגאון אלישע שוחט שליט"א לצורך מתן עדות בעניין הנ"ל.

זכות הרב חנוך זייברט להיות נוכח בבית הדין שבו תישמע עדותו של הרב [אלמוני].

קובעים מועד ליום כ"ה בניסן תשע"ט (30.4.2019) בשעה 9:30, לדיון המשך בתביעות הצדדים.

ד. למוחרת דיון זה בט"ז באדר א' תשע"ט (21.2.19), נערך הדיון בערעור לפנינו. בדיון זה העלו שני הצדדים את ערעוריהם:

ב"כ המערער טען:

הם גרו בשכירות. מדובר בדירה 'על הנייר' שהייתה בבית שמש, והצדדים סיכמו ביניהם שזו הדירה של האבא שלה והיא תהיה של הצדדים. בטאבו רשומה הדירה על שם אדם אחר, [אלמוני]. הוא חבר של אביה ואנו יודעים שלמעשה הדירה לא שלו אלא נרשמה על שמו כדי להבריח מס, אכן בית הדין הבין שהם צריכים להתגרש והייתה בעיה שאם יתגרשו קודם לא יהיה ניתן לממש את הדירה כיוון ש[אלמוני] גר בקנדה, ובית הדין מצא פתרון [...] יש לנו עדים [שנכחו] בשעה שהדברים סוכמו, שהדירה על שם [אלמוני] היא רשומה מטעמי מס, ובית הדין החליט ש[אלמוני] יעיד [...]

[אלמוני] ואביה לא יוכלו להשתמט מהחלטות של בית הדין [...] אם הדירה נוגעת לסכסוך ניתן לממש את הפסיקה של בית הדין.

בית הדין אמר שהאישה תיתן ערבויות [...] והיא אומרת "אני לא יכולה להביא ערבויות" [...] הוא טוען "אני רוצה ואני צריך לתת לאישה גט", והתברר כי יש חומר נוסף שקיבלתי מעסקנים בגור – היה בלש והיה תמונות שהבעל לא ידע מזה [...] איך שלא יהיה אני מבקש לבטל את החיוב – אין כאן עילת חיוב: ראשית, הוא אומר שרוצה לגמור, אז ידונו ברכוש ואחרי זה תטילו חיוב.

לעומתו אמרה ב"כ המשיבה:

נושא הערבויות שהוטלו על האישה הוא לא כדין, התביעה לא נגדה. לאישה אין גב, אין כסף ואין רכוש. היא גרה בשכירות, התביעה לא נגדה, הוא תובע את הבן אדם הלא נכון, שיתבע את אבא שלה ואת [אלמוני] [...] זה נאמר, ובית הדין עשה דבר פשוט הוא הצטרף לצד הבעל [...] בא כוח הבעל בעצמו אמר: הערבויות שלה לא שוות כלום. אין לה כלום, והוא גם לא תובע ממנה. עצם הבקשה לבקש ממנה ערבויות ולהעמיד את הגט שלה באותה רמה כמו הערבויות – תביעות הגירושין הן של שניהם והם צריכים להתגרש.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

איך אתה תובע ממנה? אין לבית הדין סמכות בכלל בתביעת הרכוש הזאת [...] אין לה כלום, היא עובדת ומפרנסת ארבעה ילדים. האישה הזאת עגונה בגלל בית הדין. שנה היא יושבת כך בגלל בית הדין, בית הדין לא קובע מועדים לסידור גט. אתמול התקיים דיון ודיברנו בנושא הסמכות. בית הדין נתן החלטה ש[אלמוני] יעיד בבית הדין למי הדירה שייכת, לבית הדין אין סמכות לכך, הדירה רשומה על שמו ואף אחד לא יוכל לקחת לו, ומכאן ולקבוע דיון הבא לעוד שישים יום – זה עיגון האישה. ל[אלמוני] אין סמכות לומר של מי [...]

בית הדין העיר לב"כ הבעל על אתר:

תראה לי סעיף בשולחן ערוך חושן משפט על כך? ראובן בא ואומר לשמעון "הדירה של פלוני שייכת לי" – מה הקשר לזה, אין סמכות על פי הלכה לבית הדין לתבוע את [אלמוני], באיזה סעיף אתה משתמש [...] אני לא מבין איך ניתן לדבר על הדירה הזאת! מה אתה מבקש ממנה?

שאלה זו נשארה ללא מענה.

בערעור שכנגד אמרה באת כוח האישה:

בית הדין קיבל את תביעת הגירושין שהיא כנה – אז שייתן לה את הגט, אם הוא בעצם לא רוצה לתת גט – אז תביעתו אינה כנה. החיוב שלו בגלל הפירוד ביניהם שזה מרידה הדדית, אלא הכול זה שהוא רוצה לסחוט אותה [...] שבית הדין יפסוק שהוא חייב לתת גט ושתביעתו אינה כנה, אם תביעתו לגירושין אינה כנה וממילא תביעת הרכוש נופלת, לחילופין אם בית הדין יקבל את כנות התביעה או שיכפו עליו – לא רק לחייבו בגט [...]

[גם] אם תביעתו כנה אין לבית הדין סמכות לדון בעניין הרכוש. אם הוא רוצה, שיתבע את אותו צד ג'. ולכן אין סיבה שתביא ערבויות, התביעה אינה נגדה בין כך. וגם אי אפשר לבקש ממנה ערבויות כי אין לה כלום, וממילא אין לתלות את הערבויות ברמה העקרונית לגבי הגט – שייתן לה גט, אל תקשרו בין הערבויות לגט, האם היא צריכה להביא ערבויות על תביעה נגד מישהו אחר? ובזמן שתביעתו אינה כנה? זה הערעור שכנגד.

בתגובה אמר בא כוח הבעל:

התביעה כנה. בית הדין הסביר את זה בהחלטתו וקבע שהאישה זונה ולאור זאת תביעת הגירושין שלו אמיתית, וכתוצאה מכך שתביעתו היא לגירושין – הוא אמר "אני לא רוצה אותה" – והיא כנה, זה שתובע ערבויות זה לא אומר שתביעת הגירושין אינה כנה.

טענתה שאין לבית הדין סמכות [...] למעשה, אני יודע שאין לה, זה נמצא אצל [אלמוני], והכול היה ידוע שזה דירה שלהם, שיינתן פס"ד הצהרתי שזה של שניהם ועל סמך זה ניתן להעביר את זה בטאבו [...] אני הבאתי פסיקה שיש סמכות לדון בדברים ששייכים להם, אם יש תצהיר של האישה שהדירה של שניהם.

אני מבקש להשהות את הגט, ואני אלך לתבוע אותו בבית דין פרטי. בלי זה לא נגיע לכלום. הנושא של חיוב גט הוא קשה מאוד, שהוא יחויב בגט זה להפוך את העולם, זה עיוות כלפיו [...] אני מבקש לבטל את החיוב בגט.

בתגובה לדברים אלו אמר בית הדין:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

(על התצהיר המבוקש): מה זה ייתן? היא יכולה לומר שמגדל אייפל שייך לשניהם [...]

(על הטענה לביטול החיוב): הוא לא אמר אמת? ! הוא טען שאשתו זינתה!

בית הדין שוחח עם כל צד בנפרד כדי לשכנעם לסדר גט פיטורין ושלאחר מכן התביעות יתנהלו במקום שבו יוכלו להתנהל. האישה דרשה לחייב הבעל בהוצאות. בית הדין אף ביקש לקבל תשובת הבעל לאחר שישקול הדברים, בבית הדין לא התקבלה תגובתו.

בבית הדין התקבלו הודעות הצדדים: הודעת האישה שלפיה מר [אלמוני] הופיע בבית הדין בטורונטו והצהיר שהדירה המדוברת הרשומה על שמו היא שלו, ולעומתה הודעת האישה שלפיה הופיע חנוך זייברט בבית הדין של הרב נסים קרליץ והצהיר שאבי האישה הצהיר בפניו שיש לו דירה בבית שמש הרשומה על שם [אלמוני] והיא ניתנת לבני הזוג, לדבריו גם [אלמוני] הודה בפניו שהדירה נמצאת אצלו בנאמנות עבור בני הזוג.

ה. אחרי שהארכנו בתיאור העובדות והטענות נבאר את העולה להלכה.

תחילה נבאר את עניין חיובו של הבעל לתת גט פיטורין: אין ספק ששני הצדדים מעוניינים להתגרש, האישה הגישה תביעת גירושין והיא חוזרת על תביעתה ומלינה על עיגונה. בית הדין האזורי לא נכנס לגופם של דברים ולא בירר את טענות האישה, אין ספק שטענות האישה – אם יוכחו – עולות כדי 'מאיס עלי באמתלא מבוררת', ולא גרעי מעובדא דהביא הרשב"ץ בתשובתו (חלק ב סימן ח). בתשובה זו נשאל הרשב"ץ על "אשה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב הצער היא מואסת אותו והכל יודעים בו שהוא אדם קשה [...]" והשיב:

קרוב הדבר בזה שיוציא ויתן כתובה דקיימא לן "לחיים נתנה ולא לצער" דנפקא לן מקרא דכתיב "כי היא היתה אם כל חי" [...]. ואפילו במדיר את אשתו בדברים שאין לה צער כל כך אמרינן "יוציא ויתן כתובה" [...]. כל שכן בצער תדיר שיש לנו לומר "יוציא ויתן כתובה" לפי שאין אדם דר עם נחש בכפיפה [...]

אבל הכא 'מעוות לא יוכל לתקון' הוא, ומקרא מלא דבר הכתוב "טוב פת חרבה הרבה ושלוה בה מבית מלא זבחי ריב", ועוד כתוב "טוב ארוחת ירק ואהבה בה משור אבוס ושנאה בו" [...]. ואיזו טובה יש לאשה שבעלה מצערה במריבה בכול יום ויום, ואפילו לכופף אותו להוציא יש לדון מקל וחומר דבעל פוליפוס, דהשתא מפני ריח הפה כופין, מפני צער תדיר שהוא מר ממות לא כל שכן [...]

ואין כאן מקום להאריך.

האישה ביקשה לקבוע מועד להוכחת עילותיה, אך בסופו של דבר אלו לא נידונו מפני שגם הבעל הגיש את תביעתו לגירושין והעלה לפני בית הדין את טענותיו שלפיהן האישה זינתה, ובית הדין השתכנע שאכן הוא רוצה להתגרש. גם לפנינו הוצהר כנ"ל. לפיכך אין ספק ששני הצדדים רוצים בגירושין ונוהג בהם דינו של רבנו ירוחם וכפי שכתב בית הדין בהחלטתו. ולפיכך אין מקום לעכב את סידור הגט. ואין לעכבו מפני רצונו של הבעל לסיים ההליכים האחרים שביניהם.

הואיל ואתי לידן נבאר תחילה את דברי רבנו ירוחם בספר מישרים (נתיב כג חלק שמיני), דלאו כל אנפי שווין, שזו לשונו:

וכתב מורי הרב אברהם בן אשמעאל כי נראה לו שאשה שאמרה "לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה", והוא אומר "אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ליתן גט" – מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו. לאחר שנה כופין אותו לגרש [...]

ומבואר מדבריו דהיכא דהאישה תובעת גט, והבעל אומר שאינו רוצה באישה אך מסרב ליתן גט – כופין אותו שיגרשנה. ועל כורחך: כיוון ששניהם אינם רוצים בקשר האישות, כופים את הבעל שיגרש את האישה. ופשט הדברים מורה שאפילו אינם נותנים עילה לחוסר רצונם זה בזו.

והנה בפד"ר (כרך ח עמוד 321) מובא פסק דין של חברי בית הדין הגדול הגרי"ש אלישיב, הגר"ב ז'ולטי והגר"מ אליהו – כולם זצ"ל, במקרה ששני הצדדים אינם מעוניינים זה בזה, וזו לשונו:

ובכן, הבעל שעזב את אשתו [...] הרי דינו כדין מורד. אלא שבנידון דידן גם לאשה דין מורדת אחרי שהצהירה בבית הדין שאינה מסכימה להשלים אתו [...] ורצונה בגט ודורשת כתובתה.

והנה באשה שמרדה בבעלה קיימא לן דאינה מפסדת כתובתה אלא אם כן התרו בה והכריזו עליה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ארבע שבתות, לפי דינא דגמרא (או לפי המשנה בהפחתת ארבעה דינרים כל שבוע), ובטרם עשו לה את הסדר הזה גובה כתובתה, כולל גם תוספת כתובה, ולכאורה מדין קל וחומר איכא למילף, דבמקרה וגם הבעל מורד באשתו, שלא תפסיד כתובה ותוספת.

וזו לשון רבינו ירוחם (מישרים נתיב כב ח"ה [צ"ל "כג ח"ה" – חלק ח]):

וכתב מורי הרב אברהם בן אשמעאל כי נראה לו שאשה שאמרה "לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה", והוא אומר "אנא נמי לא בעינא לה, אבל איני רוצה ליתן גט" – מסתברא דאין דנין אותה כמורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, ומיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו. ולאחר שנה כופין אותו לגרש, והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה.

ולפי האמור, לכאורה הדברים תמוהים: כשאשה היא המורדת בבעלה אינה מפסדת תוספת כתובה כל עוד ולא הכריזו עליה, ואם גם הוא מורד בה, אז מפסידה לאלתר את תוספת הכתובה, ומשום דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה, וכלפי לייא?

וע"כ נראה לומר דההבדל הוא בזה: במקום שהאשה היא המורדת בבעלה והבעל רוצה באשתו, הרי כל ההכרזות והתראות שנאמרו במורדת, וכל התקנות הללו לא באו אלא ללחוץ עליה שתמלך בדעתה ותשוב לחיי שלום עם בעלה, ולכן אם הבעל מגרשה בטרם נגמרו כל הפעולות הללו חייב לשלם לה כתובה ותוספת כתובה. מה שאין כן במקרה וגם הבעל לא רוצה בה הרי אין מקום לתקנה זו, וממילא קם דינא שמכיוון שהיא לא רוצה אותו, הרי אדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה תוספת כתובה.

והואיל והמקרה אשר בפנינו הוא שלכל אחד יש דין מורד כלפי השני, ולכן אין הבעל חייב בתוספת כתובה כי אדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה.

לפי הסבר זה מפורש בדברי רבנו ירוחם שאישה שאין רצונה בבעלה – ובמקום שאין להתרות ולהכריז עליה כגון במקרה שגם הבעל אין רצונו באישה – מפסידה את תוספת הכתובה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכן עליה להחזיר את המתנות שקיבלה מבעלה וכפי שכתב רבנו ירוחם "והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה" (ויעוין בפסקי דין רבניים כרך יד עמ' 23–28 בעניין אישה שמרדה בבעלה ואחר כך זינתה שהפסידה מתנותיה אף ללא התראה והכרזה היות שאין אפשרות להתראה והכרזה).

והנה לעניין חיוב גט לפי דינא דרבנו ירוחם, אין הבדל מי הראשון שהתחיל לטעון שרצונו להתגרש, וכמו כן אין הבדל בסיבת מי המצב, כיוון שהגיעו למצב שבו אין צד רוצה את משנהו, והעיקר תלוי אם שניהם מורדים זה בזו או לא, דהיינו אם המצב שבפנינו הוא שהבעל לא מעוניין כלל באישה אף אם האישה תרצה לחזור אליו, ולחלופין אם כיום המצב הוא שאין האישה מעוניינת בבעל אף אם הבעל ירצה לחזור אליה. ומכיוון שהגיעו למצב כזה ששני הצדדים מורדים זה בזה, לכן יש לחייב בגט כל צד המעכב את הגירושין, ללא קשר מי גרם למצב הקיים, היות שאין זכות לכל צד לעגן את משנהו.

אומנם יש גישה אחרת בהבנת דברי רבנו ירוחם: עיין (פד"ר כרך יג עמודים 267–268) בפסק דין של הרכב הדיינים: הגר"א הורביץ זצ"ל, הגר"נ בן שמעון והגרא"צ שיינפלד, שבו הסבירו את דברי רבנו ירוחם שהחיוב אינו מדין מרידה אלא שמכיוון שעבר זמן רב ואין סיכוי שייכון שלום ביניהם יש לחייב ואף לכפות גירושין כדי למנוע מצב של עיגון. ועיין שם שהוכיחו כן מדברי רבי עקיבא איגר (דרוש וחידוש עמ' צא):

בתשובות רבי עקיבא איגר [...] הביא בשם המגן אברהם על התוספתא שנשאל: "אשה שזינתה תחת בעלה ברצון ותובעת לבעלה שיפטרנה בגט, והוא אינו רוצה" – אם הדין ש"כופין אותו ליתן גט" או ש"כיון שהיא גרמה במעשיה לאסרה לו יכול לומר 'תשב עד שתלבין ראשה'".

ספיקו של הגאון רבי עקיבא איגר הוא אם יש לאשה זכות לתבוע גט מאחר שהיא גרמה במעשיה להיאסר לבעלה. עיין שם. משמע מדבריו דאם לא היתה גורמת להיאסר, כגון באשת כהן שנאנסה, זכותה לתבוע גט.

ולפי זה, מה דאיתא ברמב"ם (פרק כד מאישות הלכה כב) "וכופין את הכהן ליתן לה כתובתה ולגרשה" אין זה רק לאפרושי מאיסורא אלא שזו גם זכות תביעה של האשה שלא יעגנה.

ויש שהביאו עוד משו"ת חכם צבי (סימן א) שכתב בתוך דבריו, וזו לשונו:

אבל היותר נראה לי נכון הוא דבכל המצוות כופין, מלבד בגיטין וחליצות הוא דאין כופין אלא משום עיגון דידה או כל הנך שמנו חכמים בפירוש, אבל אינך לא – משום דאית ביה ריעותא שהרי גט מעושה פסול וכן חליצה מעושה, ואף שבמקום שהוא כדין הם כשרים מכל מקום לא ראו חכמים לכפות עליהם אלא משום עיגונא או משום הנך שמנו חז"ל וזה מוכח מדברי התוספות [...]

עולה מדבריו שתיתכן כפיית גט בשני אופנים: או מחמת הדברים שמנו חכמים או משום עיגון.

ו. ומעתה בנידון דידן, שסכסוך הגירושין נוצר בעקבות מריבה של שנים רבות בין הצדדים, ועם החרפת המריבה הגיעו הדברים למצב ששניהם אין רוצים זה בזו – זו טוענת "מאיס עליי" וזה טוען "זינתה תחתיי" – יש לחייבם להתגרש (ועיין עוד בפד"ר חלק ו עמ' 13 וחלק ז עמ' 111). וכבר כתבנו בהרבה פסקי דין דהיכא שהבעל רוצה להתגרש, אלא שדוחה את סידור הגט כדי להשיג הישגים רכושיים או אחרים שאינם מגיעים לו – אין שומעין לו ומחייבים אותו ואף כופין אותו לתת גט פיטורין והוא הדין בנידון דידן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ומלבד זאת ידועים דברי הגאון רבי חיים פאלאג'י בספרו חיים ושלום (חלק ב סימן קיב) וזו לשונו:

בדרך כלל אני אומר: כל שנראה לבית דין שהיה זמן הרבה נפרדים ואין להם תקנה, אדרבא צריך השתדלות הרבה להפרידם זה מזה ולתת גט, כדי שלא יהיו חוטאים חטאים רבים [...] וידעו נאמנה כי כל הבא לעכב מלתת גט בענין זה כדי להנקם זה מזה מחמת קינאה ושינאה ותחרות [...] שלא לשם שמים – גם בזה לא בחר ה' ויש עונש מן השמים [...] והנני נותן קצבה וזמן לדבר דאם יארע איזה מחלוקת בין איש לאשתו, וכבר נלאו מתווכי השלום ואין להם תקנה, ימתינו עד זמן ח"י חדשים, ואם בינם לשמים נראה לבית דין שאין תקנה לשום שלום ביניהם – יפרידו הזיווג ולכופם לתת גט עד שיאמרו "רוצה אני".

מבואר מדבריו דהיכא שנראה לבית הדין שאין סיכויים לשלום בית ושהמניעה לגירושין אינה מחמת שצד אחד רוצה בחברו אלא מסיבה צדדית, חובה על בית הדין להשתדל שיתגרשו זה מזה. ומבואר עוד מדבריו שהצד המעכב את הגירושין חוטא ועתיד ליתן את הדין על שגורם לצד השני לחטוא מחמת הפירוד ביניהם. וביאור הדברים, דבשלמא כשהוא מעוניין בהמשך הנישואין ואין סיבה לחייב בגירושין – הוא נוהג כדין, אך היכא שהוא בעצמו אינו מעוניין בעצם הנישואין ורק מסיבה צדדית אינו מסכים לגט פיטורין – מקרי 'מחטיא את חברו'. ומה שכתב "ויש עונש מן השמים" – נראה לכאורה דמקורו משבת (קמט, ב) "כל שחברו נענש על ידו אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא", דמשמע גם שהגורם לחברו לחטוא נענש מן השמים על מה שעשה. ואם נקבל את דברי הבעל שהאישה מזנה והוא אינו רוצה בה ולדבריו אינו רשאי להיות עמה – יש עונש בדחיית סידור הגט ללא סיבה אמיתית. ויש להאריך בזה עוד ואין כאן מקומו. ונראה להוסיף דמה שכתב "אם יארע איזה מחלוקת בין איש ואשתו" ואין תקנה לעשות שלום ימתינו עד י"ח חודש – טעמו הוא כדי שיתברר הדבר באופן מוחלט, והוסיף עוד שאם ברור לבית הדין שאין סיכויים לשלום בית לא צריכים להמתין אפילו י"ח חודש.

ובאמת מה שכתב "לכופם לתת גט עד שיאמרו 'רוצה אני'" – לכאורה לשון זו היא כדברי הגמרא בקידושין (ג, א) ובשאר מקומות שהמחויב ליתן גט "כופין אותו עד שיאמר 'רוצה אני'", והיינו שבאמירת "רוצה אני" – אף שנאמרת על ידי הכפייה – חשוב כעושה הדבר מרצונו, וידועים דברי הרמב"ם (סוף פרק ב מהלכות גירושין). אך באמת זהו חידוש גדול לומר שבכהאי גוונא 'כופין בשוטיין', דלא מצינו דין זה בתלמוד, וכמה האריכו הראשונים והאחרונים בחשש גט מעושה כשיש טעמים חזקים לחייב בגירושין. ועל כורחך צריכים לומר שאין כוונת הגר"ח פאלאג'י לדין כפייה הרגיל היינו כפייה בשוטיין, אלא לכפייה ועישוי על ידי דיבור ושכנוע עד שיתרצה, אלא שנקט בלשונו הלשון הכתובה בש"ס. וסברה זו הוזכרה בפד"ר בכמה מקומות. ואולי יש לומר שבאמת הכוונה כפייה ממש, אלא שאין טעמו שכופים מדין החיוב לגרש, אלא כיוון שכתב לעיל שהצד המעכב את הגירושין חוטא ועתיד ליתן את הדין, שוב יש מקום לכפותו לקיים מצווה, וכמו שמצינו בכתובות (צא, א) שכופין לקיים את המצוות והכי נמי בנידון דידן כופין לקיים המצוות שלא יגרמו הצדדים חטאים זה לזה, וצריך עיון בדבר. (ולמה שכתב שיש מצווה בדבר יש לפרש שלדעת הפוסקים שרבנו גרשום לא גזר את חרמו במקום מצווה, הכי נמי בנידון דידן אין נוהג חרמו של רבנו גרשום, ועל כל פנים לענין כפיית האישה כשאינה רוצה יש מקום להתיר. וצריך עיון.)

ואולי יש לפרש דבריו באופן נוסף, דהיכא שבית הדין משוכנע שהצדדים לא חפצים זה בזה אלא שאחד מהם מונע את הגירושין מטעמים אחרים של שנאה וקנאה, בכהאי גוונא יש לומר

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דאגן סהדי דתרווייהו באמת רוצים בגירושין ואינם מעוניינים להיות קשורים זה בזה, אלא שסיבה צדדית גורמת לאחד מהם לומר שאינו רוצה להתגרש, והוא מפני שרוצה להציק לצד השני, ולכן אם ברור לבית הדין שרצונם האמיתי הוא להתגרש, בכהאי גוונא יש מקום לומר שנכפה לצד המסרב עד שיאמר "רוצה אני". (ויש לעיין אם הגר"ח פאלאג'י אמר את דינו גם במקום ששניהם אומרים שאינם מעוניינים בגירושין, שעל כל פנים חובה לכפותם כדי שלא יחטאו.)

וזהו כעין טעמו של הרמב"ם (סוף פרק ב' בגירושין) דכתב דהיכא שהרצון הפנימי של האדם הוא לעשות כמו שציוותה התורה, סגי בכפייה עד שיאמר "רוצה אני", ואין כאן חיסרון מפני שלא הייתה הסכמה פנימית, דוודאי הייתה. והכי נמי אם לבית הדין ברור שהרצון האמיתי של הצדדים הוא להתגרש, אלא שאומרים שאינם רוצים מחמת סיבה צדדית – בכהאי גוונא יש לכפותם ואפילו כפייה גמורה עד שיאמרו "רוצה אני", ולא הווי בכלל גט מעושה.

ועל כל פנים, אף שביארנו טעמו של הגר"ח פאלאג'י – לא מפני שאנו מדמים נעשה מעשה, ואין בכוחנו לכפות כפייה גמורה את הצד המסרב לגירושין. ולהלכה למעשה יש לסמוך על דבריו רק לעניין שנוכל לכפות בדברים, והיינו להשפיע על הצד המסרב להגיע להסדר ולהתגרש.

ז. עם זאת חובתנו להבהיר דהך דינא של רבנו ירוחם אינו סיבה לחייב בגירושין מידיים בכל מקרה.

אכן מדבריו יש ללמוד שמכיוון שהצדדים אינם רוצים זה בזו מחייבים אותם להתגרש, שכיוון ששניהם אינם רוצים במצב זה אין מקום להמשיך בנישואין ולעכב את הגירושין, שבמקרה ששני הצדדים אינם רוצים בהמשך הנישואין – עצם המצב מחייב הפקעת הנישואין וגירושי הצדדים. ולעניין זה לא מעלה ולא מוריד איך הגיעו למצב זה – אם מפני ששני הצדדים פה אחד החליטו שאין הם רוצים בנישואין, או שהאישה לא חפצה בבעל ועקב כך גם הבעל אינו רוצה בה, או להפך הבעל לא רוצה באישה ובעקבות מעשיו או דרישתו האישה גם היא אינה רוצה בו – מכיוון שעתה נוצר המצב ששניהם אינם רוצים זה בזו המציאות מורה ומכריחה לגירושין, מכיוון ששניהם מורדים זה על זה כפי הטעם הראשון או כפי הטעם השני.

אומנם לעניין פטור הבעל מתוספת כתובה, שהוא מטעם "דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה" – זה נאמר דווקא במקום שלא הבעל גרם למצב שהאישה לא מעוניינת בו ולכן יכול לטעון "דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה", ופטור מתוספת כתובה (וחזרות המתנות). אבל במקרה שהבעל הגיש תביעת גירושין או יזם את הגירושין או עשה מעשים שגרמו להרחיק את האישה ממנו, ובגין מעשיו הגיעה האישה גם היא למצב שאין היא חפצה בו, והוא שגרם שכיום האישה לא מעוניינת בו – ודאי שאינו יכול לטעון "אדעתא למישקל ומיפק לא יהיב לה", שהרי הוא שהביא את האישה לכך, ואם כן אדרבה אדעתא דהכי כתב לה תוספת כתובה – שישלם אם הוא שיגרום לנתק ולגירושין. והדברים פשוטים, דאם לא כן בעל יוכל להיפטר מתשלום תוספת כתובה על ידי שיעזוב את האישה זמן רב עד שלא תחפוץ בו יותר – היעלה על הדעת שיפטר מתוספת כתובה בטענה "דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה"? וסברה זו כבר הזכיר והרחיב בה הגר"נ פרובר במאמרו בחוברת כנס הדיינים תשס"ח, ודבריו מצוטטים רבות בפסקי בתי הדין בשנים האחרונות.

והנה במקרה שלפנינו תביעת האישה היא לעניין גירושין בלבד, אין בפנינו תביעת כתובה, ואם הייתה תביעה כזו, בית הדין היה צריך לדון בה בפני עצמה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ונראה ברור שהוא הדין בעניין חיוב הבעל במזונות, דנחזי אנן: בעל שמאס באשתו, נתן עיניו באחרת ומגיש תביעת גירושין, ובתביעת הגירושין הבעל מתנה תנאים כספיים או מציע לחלק את הרכוש באופן שלא נראה לאישה – בין שהאישה מקופחת באמת בהצעת הבעל, ובין שהאישה אינה מקופחת – אישה שכזו אומרת במקרים רבים: "בנסיבות העניין, שבעלי אינו רוצה בי והוא בוגד בי אני מסכימה לגירושין". והרבה פעמים תאמר: "אני לא רק מסכימה לגירושין, אני גם רוצה להתגרש. עם זאת, אף שאני מבינה שהגירושין הכרחיים, אינני מסכימה להתגרש בתנאים שמציע הבעל, אלא אני רוצה למצות את זכויותי, או מה שנראה לי כזכויותי, ואני דורשת לעשות זאת עוד לפני הגירושין" – בין שהיא טוענת "אני רוצה שהגט יהיה גט כריתות גמור, ולא אצטרך להיפגש עימו לאחר הגירושין" ובין שהיא טוענת "אחרי הגירושין יהיה קשה לי למצות את זכויותי", ואף אם היא טוענת שכל עוד לא התגרשה הבעל יהיה רך יותר ויתגמש בדרישותיו, כיוון שהוא רוצה להשיג את מבוקשו, הגירושין, אבל לאחר הגירושין משיגי הבעל את מבוקשו יתעקש למנוע ממנה זכויותיה – האם יעלה על הדעת שבמקרה כזה נאמר לאישה: "מכיוון ששניכם לא רוצים זה בזו אתם חייבים להתגרש מיידית כפסיקת רבינו ירוחם, וענייני הרכוש יידונו אחר כך"? האם נאמר בכהאי גוונא "מכיוון שהסכמת לגירושין ואינך רוצה בו, שוב לא מגיעים לך מזונות"? אתמהא!

והוא הדין איפכא כשהאישה יוזמת גירושין ובנסיבות העניין הבעל מסכים להתגרש, ואין הוא חייב להתגרש, שבוודאי לא נאמר לו "התגרש מיידית ואחר כך תמצה את זכויותיך", דוודאי זכותו לעכב את הגירושין עד שיסתיימו כל העניינים שבין הצדדים, אם הוא נוהג בתום לב.

אם לא נאמר דבר זה, נמצא שכל בעל רע מעללים שיוזם גירושין – אם אשתו מסכימה להם בנסיבות העניין, תפסיד את זכויותיה כשמודה על האמת, שעתה אין היא רוצה בו. והדברים פשוטים כביעתא בכוחא דבכהאי גוונא אין היא מפסידה את זכויותיה, ואין היא מפסידה את מזונותיה. וכן איפכא: אם אישה רעת מעללים יוזמת גירושין ורוצה להתגרש לפני סיום כל העניינים שביניהם – ודאי זכותו של הבעל לעכב את הגירושין עד שיסתיימו כל העניינים. (אף שלפעמים על פי שיקול דעת בית הדין יש לייעץ להם להתגרש מיידית, לייעץ ולא לחייב). וכבר הארכתי בהאי מילתא במקומות אחרים.

ולפיכך ברור שלא בכל מקרה שבו הצדדים מסכימים להתגרש ינהג הך דינא, ולפי זה אי אפשר לדרוש מאחד מהצדדים להתגרש בלי שיוכל לעמוד על זכויותיו. לא מיבעיא למה שכתוב בסדר הגט שצריכים לכתחילה לגמור כל העניינים שבין בני הזוג ולכן שואלים לפני מתן הגט אם האישה מוותרת על כתובתה – עיין שם, אלא אף אם לא הייתה טענה זו מן הדין, מצד היושר אי אפשר לחייב להתגרש מייד בלי שיסגרו כל העניינים שביניהם.

והנה מעשים שבכל יום בבתי הדין שבעל מגיש תביעת גירושין והאישה אומרת שהיא מסכימה עקרונית להתגרש, אלא שרוצה שלפני הגירושין יוסדרו ענייני הממון וכן איפכא. במקרים רבים בית הדין מוציא על אתר פסק דין (עקרוני) לגירושין, אך אינו קובע מועד לגירושין מפני שהמועד ייקבע רק כשיסתיימו ענייני הממון, ולא שמענו מעולם שמכיוון שהאישה או האיש אומרים שהם מסכימים להתגרש, מחייבים אותם להתגרש מייד מכיוון ששני הצדדים רוצים בגירושין.

ולא מיבעיא למה ששנינו בכתובות (כה, א) שאסור לגרוש ולגרשה לעמוד בדין:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

תנו רבנן: לוח הימנה בנכסי אביה – אינה נפרעת אלא על ידי אחר. אמר רב ששת: ואי אתו לקמן לדינא, לא מזדקקין להו. רב פפא אמר: שמותי משמתינן להו. רב הונא בריה דרב יהושע אמר: נגודי נמי מנגדינן להו.

אלא שהתנהלות זו היא גם התנהלות ראויה מהבחינה המעשית, שהרי אם היינו אומרים במקרים כאלו שהצדדים חייבים להתגרש מיידית, הצדדים היו מסתירים את כוונותיהם האמיתיות והיו גורמים להארכת ההליך והנצחת הסכסוך ללא צורך.

ועל כל פנים העולה מכל מה שכתבנו שאין בעובדה שהצדדים מסכימים ואולי אף רוצים להתגרש כדי לחייבם להתגרש מייד. ומשום כך יש לומר שבמקרים אלו אם הגירושין באים מחמת הבעל לא פקעה חובת מזונות, ואף אם אין הצדדים גרים ביחד, וצריכים לברר בכל מקרה ומקרה לגופו. והוא הדין איפכא, כעין נידון דידן שהבעל רוצה למצות את זכויותיו – אם אין עילה לחייבו להתגרש, נשמע לו לעכב את הדברים עד שיסתיימו העניינים שביניהם. ועניין זה נתון לשיקול דעתו של בית הדין בכל מקרה ומקרה, אם לחייב להתגרש מייד או על כל פנים לייעץ להתגרש מייד או לדחות את הגירושין עד סיום כל העניינים שבין בני הזוג.

ח. אומנם למעשה בנידון דידן כל אחד מהצדדים חפץ בגירושין מחמת העילה שהעלה ונולא בשל רצונו של האחר, ואין אפשרות שהצדדים ישובו לחיות יחדיו, ובכהאי גוונא אין לעכב הגט.

הבעל דורש להתגרש מפני שלטענתו האישה זינתה. אין כאן מקום לברר את מהות הוכחותיו, אך על כל פנים לדידיה ודאי האישה אסורה לו ד'שווי אנפשיה חתיכא דאיסורא' בטענתו זו. ועיין שולחן ערוך (אבן העזר סימן קטו סעיף ז):

מי שראה אשתו שזינתה, או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובותיה, שהוא מאמינם וסומכת דעתו עליהם, שזנתה אשתו – בין שהיה האומר איש בין שהיתה אשה, הואיל וסמכה דעתו לדבר זה שהוא אמת – הרי זה חייב להוציאה ואסור לו לבא עליה, ויתן כתובה. ואם הודית לו שזינתה, תצא בלא כתובה.

ועיין רמב"ם (פרק כד מהלכות אישות) ותוספות (זבחים ב, ב), ועיין בפתחי תשובה (סימן קטו ס"ק לז) אם כופין אותו לגרש. ועיין בדברי הרמ"א (סימן קעח סעיף ט) שהביא שלוש דעות אם בעל המאמין לאשתו או לעד אחד האומר שזינתה עובר על חרם דרבנו גרשום, וזו לשונו:

יש אומרים דבזמן הזה שיש חרם רבנו גרשום שלא לגרש אשה בעל כרחו, אינו נאמן לומר שמאמינה או שמאמין לדברי העד (הגהות מיימוני פרק כד ומהרי"ק שורש קי בשם יש אומרים), דחיישינן שמא עיניו נתן באחרת ואומר שמאמינה אף על פי שאינו מאמין, ומנדין אותו על שאומר שמאמינה וגרם לבטל חרם רבנו גרשום. והוא הדין בכל מקום שלא יוכל לגרש בלא דעת האשה.

ויש אומרים דכופין אותו ומשמש עמה (מרדכי פרק האומר), אף על פי שאומר שמאמין לדברי העד, מאחר שהאשה אינה מודה, או אפילו אמרה בעצמה "טמאה אני לך" וחזרה ונתנה אמתלא לדבריה הראשונים – כן נראה לי על פי סברא זו.

אבל יש חולקים וסבירא להו דאף בזמן הזה, נאמן (שם במהרי"ק, וכן משמע מהרמב"ם פרק כד).

ועיין בפתחי תשובה (שם ס"ק יט) שהביא דברי הנודע ביהודה (מהדורא תניינא אבן העזר סימן יא) בזה לגבי הטוען שאשתו זינתה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אך עד כאן לא נאמר דין זה אלא כשהאישה אינה רוצה להתגרש, אך בתוכעת גירושין – ודאי שאינו עובר על חרם דרבנו גרשום, ואסורה לו, וחייב להתגרש. וכבר האריכו בזה באחרונים ובפד"רים אם רק מחייבים או אף כופים במקום שהאישה רוצה להתגרש. ועיין בהגהות רבי עקיבא איגר למשניות (סוטה פרק א אות ח) ובחידושי חתם סופר (נדרים צא, ב) שכתבו שדברי התוספות בובחים מיירי באינה תובעת להתגרש. ועיין במה שדנו אם דווקא באיכא עדים שזינתה או אף במקום שהבעל אומר שברור לו שזינתה, ועיין בזה בפד"ר (כרך א עמ' 132–135).

והנה מה שדנו בדברים היינו דווקא היכא דהאישה מודה לדברי הבעל ובנידון דידן האישה מכחשת דבריו, והבעל מסתמך בטענתו על מכתבים שכתבה, אחד בכתב יד ואחד מודפס – ובעצם העניין אם יש לסמוך על הכתוב במכתב עיין שו"ת כתב סופר ושו"ת עמק שאלה, וצריך דקדוק במה שנכתב בכל מכתב, ואם ברור שהאישה כתבה את המכתב, מה נסיבות כתיבתו ובהתאם לכך מה מהימנותו. וכתבנו להעיר, אך בנידון דידן הבעל טען שהאישה זונה, ולדבריו יש לו ראיות נוספות. ואין הוא חוזר בו מטענתו לפיכך יש לחייבו להתגרש מיידית וכפי שיתבאר. ואם יתברר שאין ממש בדברים והבעל שם לה עלילות דברים – דבר זה לכשעצמו יכול להיות עילה לחיוב להתגרש, ובפרט בבני הזוג דידן שהם חרדים, וטענה שכזו נגד האישה גורמת נזק שייתכן שאינו הפיך, ועיין בזה בפד"ר (חלק ו עמוד 259), ואין כאן מקום להאריך.

ואף לדעת הסוברים דבאישה הטוענת 'מאיס עלי' אין כופין להתגרש, מפני שיכולה לחזור מטענתה, אך כשעשה הבעל מעשה המונע ממנה כל ענייני אישות אף יכפוהו לגרשה. ועיין בשו"ת חכם צבי (סימן לא) שכתב:

בעסק ביש אירע בק"ק קראטשין באיש זר [...] נשא אשה בת טובים, ואחר כך ברח ונלכד בק"ק ליסא יע"א [...]

אבל לענין עיקר הכפיה וודאי לא נעלם ממעלת כבוד תורתו דאפילו במומר איכא פלוגתא אי כייפינן אי לא, ומי יכניס ראשו לעשות במקום מחלוקת שהוא כמרבה ממזרים בישראל ח"ו? הא מיהא נוכל לכופו שיוציא כל נדונייתא מידו, כמו שכתבו הראשונים והאחרונים ז"ל, והאשה אינה צריכה שבועה, דאנן סהדי דכדין מואסת בו. וגם כן נוכל להשביעו בשבועות חמורות ובכל אלות וקללות האמורות בתורה שלא ירחיק ממנה נדוד. ואם לא ירצה להשבע, אלא יאמר שרצונו לברוח ממנה – בכך כופין אותו אליבא דכולי עלמא בשוטים, שהרי הוא מונע ממנה כל ענייני אישות שהם 'שארה', כסותה ועונתה'. ובזה מיושב שאף שהרא"ש ז"ל הרחיק הכפיה באומרת 'מאיס עלי', בשתי ידיים, עם כל זה כתב (בכלל מג סימן יג) "ואשה שבעלה רוצה לילך לארץ אחרת נכון וראוי לכופו לתת גט לזמן", שאף על פי שבדין מאיס אין כופין, אבל בהולך לו ומונע ממנה כל ענייני אישות כופין אליבא דכולי עלמא. ומה שהוצרך ל'גט לזמן', לפי שיש רשות לבעל לצאת מן העיר כל אחד לפי מה שהוא, כמ"ש בפרק אף על פי. ונמצא שאם ישהה יותר מהזמן הראוי, הרי הוא מונע ממנה כל ענייני אישות והגט מעושה כדין.

עולה מתשובת החכם צבי שדן בביאור דברי הרא"ש בתשובה בבעל שרוצה לעזוב את העיר והאישה מעכבתו, שדבריו נאמרו בכל מקרה, ולא משנה מה הייתה מערכת היחסים בין בני הזוג לפני בריחת הבעל, שהרי אף אם האישה מאסה בבעלה עוד קודם שברח – ולא היינו כופין אותו בגין עילה זו, מאחר שהבעל מצידו מוכן לקיים את חובותיו לאשתו, וראוי לכך – אך לאחר שברח ובכך בהכרח מונע מאשתו כל ענייני אישות גם לולי שמאסה בו, יש לכופו בגירושין. ואין להימנע מכך בטענה שבין כה ובין כה כבר מאסה בו עוד קודם בריחתו, מאחר שכעת גם אם תשוב ממאיסותה, כבר אין לה בעל לשוב אליו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והוא הדין בנידון דידן שהבעל טוען שזינתה ולדבריו אין תקנה לדבר, ושוב יש על כל פנים לחייבו להתגרש. ולכן אין שחר לדברי בא כוח הבעל שבנידון דידן אין חיוב לגרש. ומכיוון ששניהם מואסים איש ברעהו אין לעכב את הגירושין עד שיסתיימו העניינים שביניהם, ולא מיבעיא משום עניין המשמורת שכבר נפסק בבית הדין האזורי על פי המלצות לשכת הרווחה, אלא אף משום ענייני הממון אם אכן יש ענייני ממון ביניהם (ולהלן יתברר שענייני הממון אם ישנם, אינם ביניהם) – אין לעכב.

ט. כמו כן אין לקבל טענת הבעל לקיים דיון לגבי איסור האישה לאיש שהבעל טוען שזינתה עימו, דהנה לגבי הבעל – באמירותיו 'שווי אנפשיה חתיכא דאיסורא' (וביארונו שמכיוון שהאישה תובעת גירושין אינו עובר על חרם דרבנו גרשום אף לדעת הנודע ביהודה), אך לעניין לאוסרה לאחר – על האיש לומר בבית הדין את שמו של מי שהוא טוען שהיא נטענת עליו (שהרי בכתיב הטענות לא הוזכר שם מפורש). האישה מכחישה טענות אלו, אך הדבר יתברר אם יצטרך להתברר, אם האישה תרצה להינשא לאיש זה. וכבר הבהרנו דבר זה בעבר בכמה פסקי דין שביורר שכזה אינו ניתן להיעשות לאור סעיף 2(א) להנחיות (הנחיות נשיא בית הדין הגדול [דאז] הגר"י יוסף) לעניין הליך לקביעת הגבלה על בני זוג גרושים להינשא בעתיד, התשע"ה – 2015 הקובע:

נוכח בית הדין בהליך גירושין על פי טענת צד מן הצדדים או על פי עדות במעמד הצדדים כי על פי דין תורה אי אפשר לקבוע במעשה בית דין לגיטימי כי בני הזוג או אחד מהם מותרים לכולי עלמא לאחר סידור הגט בלא שיתקיים בירור בנושא – יודיע להם בית הדין כי הבירור בשאלה בדרך של העלאת טענות והבאת ראיות (להלן: הבירור) יתקיים אחרי סידור הגט, אם בני הזוג ירצו להינשא מחדש זה לזה או אם אחד מהם ירצה להינשא עם הצד השלישי. הוראה זו תירשם במעשה בית הדין.

ומשכך אין מקום לערוך בירור זה עתה אלא רק בעתיד אם ירצו להינשא זה לזו. הנחיות אלו ניתנו כהוראה לבתי הדין. הנחיות אלו שקבלו תוקף, אושרו גם בפסק דינו של בית המשפט העליון בבג"ץ 5676/12. ולפיכך בית הדין חייב לפעול על פיהן. מעתה יש מניעה חוקית המחייבת שלא לערוך בירור כזה ללא בקשה מסודרת של הנוגעים בדבר. לכשיובא הדבר לשולחנו של בית הדין ואם בית הדין ישתכנע שאי אפשר לקבוע במעשה בית דין שהצדדים רשאים להינשא לכולי עלמא, יודיע בית הדין לצד השלישי שיתקיים דיון בנושא זה. אך מועד קיומו של הדיון יהיה אחרי סידור הגט, כשהאישה תרצה – אם תרצה – להינשא לנטען.

לפיכך בנידון דנן צריכים להתקיים שני תנאים: האחד, שבית הדין ישתכנע שיש סיבה להטיל ספק בהיתרם של הצדדים להינשא זה לזו או לצד שלישי; השני, אף אם יתקיים האמור, הבירור יתקיים רק לאחר סידור הגט וגם זאת דווקא אם תרצה האישה להינשא לצד השלישי.

נוסיף ונאמר: במבוא להנחיות נכתב:

מאידך גיסא, במקרים רבים בן זוג וצד שלישי ששאלת הגבלה הלכתית על נישואיהם בעתיד טעונה בירור, אינם מתכוונים ממילא להינשא זה לזה, וקיום דיון מלא לצורך הכרעה סופית בשאלה – ובמיוחד זימון הצד השלישי לבירור בנושא – עלולים להכביד למעלה מן הדרוש על בני הזוג ובמיוחד על שגרת חייו של הצד השלישי ואולי אף לפגוע בהם שלא לצורך.

כדי שתהיה התאמה בין ההליכים בבית הדין לבין כללי הצדק הטבעי – הדורשים שלא תיפגענה זכויות של צד שלישי שלא ניתנה לו הזדמנות להשמיע טענותיו – וכדי לאזן בין השיקולים הנוגעים לעניין, יפעלו בתי הדין הרבניים לפי הנחיות אלה [–הנחיות שצוטטו לעיל].

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

חובתנו להבהיר שסעיף זה להנחיות הקובע שבית הדין לא יכרר נושא זה אינו רק ענין הסכמי, ויש לומר שהוא גם חובה הלכתית שהרי כל היכא שבית הדין אינו צריך לדון על פי עדויות, ייתכן שיש אף דררא של איסור לשון הרע בדבר. וכבר כתבתי בזה במקום אחר. ואין כאן מקום להאריך. ולפיכך כל היכא דליכא נפקא מינה להלכה מן הדבר, אין ראוי שבית הדין ישמע עדויות שאינן רלוונטיות. מכיוון שאין צורך בשמיעת עדויות אלו, לא ינהג כאן הך דינא דסנהדרין (לא, א) שזכותו של אדם להביא עדות וראיות, ואף במקום שנראה שהדברים שלא לצורך, שדווקא היכא שחובתו של בית הדין להכריע עליו לשמוע כל ראיות הטוען. אך במקום שאין חובה לשמוע – חובה על בית הדין לחוס על זמנו.

לאור האמור, מכיוון שהצדדים אינם רוצים זה בזה חובת הבעל לסדר גט פיטורין מייד ואין שומעים לו לעכב את הדברים.

י. לעניין התביעה הממונית: הנה באת כוח האישה העלתה את טענתה שמכיוון שהתביעה בפועל אינה נגד האישה, אלא נגד אביה או נגד מר [אלמוני], אין לבית הדין סמכות חוקית לדון בה. אין ספק שטענתה של האישה בעניין זה צודקת, התביעה אינה נגד האישה, שהרי ודאי שאין הדירה רשומה על שמה. התביעה יכולה להיות מוגשת או נגד האב שהתחייב או נגד מר [אלמוני] הרשום כבעלים או נגד שניהם, ולבית הדין אין סמכות חוקית לדון בתביעות כנגד צדדים שלישיים. גם החלטתו האחרונה של בית הדין האזורי, המצריכה הודאתו של [אלמוני] שלצדדים יש שייכות לדירה מורה כן. משכך לא ברורה התביעה שבית הדין יוציא פסק דין הצהרתי נגד צד שלישי ללא סמכות – צו שלא יהיה שווה את הנייר שעליו הוא כתוב וייתכן שיש אף איסור גזל הנייר בצו זה.

טענה זו היא מהפך החוקי. אך באמת אף לו הייתה לנו סמכות רחבה לדון במשפט התורה כלפי צדדים שלישיים, בנידון דידן אין מקום לקבל את התביעה הרכושית שנכרכה בתביעת הגירושין של הבעל, ובפרט לאור דבריו בדיון שנערך בבית הדין האזורי בט"ו באדר א' תשע"ט: תביעת הבעל מתבססת על זיכרון הדברים ועל ההסכם שנערך בעת שידוכי ('אירוסי') הצדדים. בהסכם זה התחייב אבי האישה להשלים סכום כסף כדי לקנות דירה לצדדים. לטענת הבעל, הלה הצהיר שהדירה בבית שמש הרשומה על שם [אלמוני] היא הדירה האמורה להינתן לצדדים.

והנה מלבד שפרטי הדברים לא ידועים לבעל כפי שהוכח מחקירתו הארוכה בבית הדין האזורי, הרי אף אם נקבל את גרסתו ואפילו היה נכתב במפורש בשטר התנאים שאבי הכלה ייתן את הדירה הנזכרת לבני הזוג, עדיין לא הייתה דירה זו שייכת להם כל עוד לא נעשה קניין, שהרי כבר פסק השולחן ערוך (חושן משפט סימן רמה סעיפים א וז):

[...] אבל אם כתב בשטר "אתננו לו" – אף על פי שהעידו עליו העדים לא זכה המקבל. הגה: ואפילו קנו מידו, קנין דברים (טור בשם הרמ"ה) [...] ויש אומרים שאם קנו מידו, מהני לשון "אתנן". ומהרי"ו פסק כסברא ראשונה, ולכן כתב דהכותב לאשתו בשעת השידוכין לעשות לה כתובה גדולה לא זכתה כל זמן שלא כתב לה, ולכן נהגו לעשות תנאים חדשים בשעת החופה, ועיין באבן העזר סימן נ"א.

וכן נפסק בשולחן ערוך (אבן העזר סימן נא):

אבל אם אמר "אתן כך וכך", וכן חתן שפסק לעשות לה כתובה כך וכך, ובשעת הנשואין חוזרים בהם – עיין בחושן המשפט סימן רמ"ה אם צריך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לקיים מצד הקניין [...] ולכן נהגו לעשות תנאים חדשים קודם הנשואין, כן נראה לי.

ולפיכך, מכיוון שלא נעשה קניין בפועל על דירה זו – ולא מיבעיא שהדירה אינה מוזכרת כלל בזיכרון הדברים, ואף אם נימא שקניין 'אתן' מועיל אין הוא מועיל אלא בדבר המסוים אך באינו מסוים לא חל קניין, אלא אף לו היה מדובר במפורש בזיכרון הדברים על דירה זו – מכיוון שלא נעשה קניין, שהרי אין חוזה להעברת בעלות ואין רישום בטאבו, ומשכך אין בעלות לצדדים על דירה זו, אף בלי להתייחס למה שאמר הבעל בבית הדין האזורי. מלבד זאת גם מההצהרות שהצהירו [אלמוני] וחונך זייברט בערכאות שלפניהן הופיעו עולה כי אין חולק שלא נעשה קניין והמחלוקת היא רק אם דובר על דירה מסוימת, משכך אין חולק שדירה זו ודאי לא עברה לבעלותם על כל פנים לעת עתה. ולפיכך ודאי שאין אפשרות לקבוע שדירה זו שייכת לצדדים.

משכך על פי דין אף אם נקבל את כל דברי הבעל בכתבי טענותיו (ולא בבית הדין, שהרי שם אמר בעיקר שאין הוא יודע והווי לכל היותר טוען 'טענת שמא'), אין רכוש משותף לצדדים שהבעל יכול לתבוע את חלוקתו, שהרי לכל היותר יש התחייבות בשטר תנאים או התחייבות שלא ברורה מהותה של [אלמוני]. לא נטען לפנינו שהיו 'תנאים אחרונים' ושבהם נערך קניין על דירה מסוימת ואף אם נאמר שנעשה כן – ללא חוזה וללא רישום ודאי שלא קנה.

משכך התביעה לחלוקת הרכוש – הדירה – אינה יכולה להיות קשורה לאישה ואין האיש יכול לדרוש חלוקת רכוש לפני הגירושיין. כל יתר העניינים שביניהם הסתיימו: הבעל חויב בגט, משמורת הילדים נקבעה ונקבעו מזונותיהם, ומהיכי תיתי שיוכל לעכב את הגט ללא סיבה.

יא. הן אמת: הבעל יכול לטעון "נכון שאין לנו רכוש משותף, אך יש לי תביעה כנגד אבי האישה שיקיים מה שהבטיח בשטר התנאים". אין זה משנה איך יגיש תביעה זו – ואף שעל כל פנים ספק רב אם יש לו תביעה כלשהי נגד [אלמוני], שהרי הנ"ל לא התחייב לו, ואף אי נימא שמחזיק בדירה שנטען עליה שהובטחה, הרי זכה בדירה כדין על ידי מתנה או קנייה מאבי האישה או בקניין שקנה לעצמו וכפי שהצהיר בבית הדין בטורונטו – אך אין ספק שזכותו לתבוע את אבי האישה אם יחפוץ.

עם זאת דבר זה לא מקנה לו זכות לעגן את האישה. והדברים מפורשים במשנה ובגמרא (כתובות קח, ב – קט, א):

מתניתין: הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל – תשב עד שתלבין ראשה. אדמון אומר: יכולה היא שתאמר: "אילו אני פסקתי לעצמי, אשב עד שתלבין ראשי, עכשיו שאבא פסק – מה אני יכולה לעשות? או כנוס או פטור." אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון.

גמרא: מתניתין דלא כי האי תנא, דתניא: אמר רבי יוסי ברבי יהודה: לא נחלקו אדמון וחכמים על הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל, שיכולה היא שתאמר "אבא פסק עלי, מה אני יכולה לעשות?" על מה נחלקו? על שפסקה היא על עצמה, שחכמים אומרים: תשב עד שתלבין ראשה, אדמון אומר: יכולה היא שתאמר "כסבורה אני שאבא נותן עלי, ועכשיו שאין אבא נותן עלי מה אני יכולה לעשות? או כנוס או פטור." אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון [...] אמר ר' יצחק בן אלעזר משמיה דחזקיה: כל מקום שאמר רבן גמליאל "רואה אני את דברי אדמון" – הלכה כמותו. אמר ליה רבא לרב נחמן: אפילו בברייתא? אמר ליה: מי קאמרינן במשנה? "בכל מקום שאמר רבן גמליאל" קאמרינן.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מפורש בדברי המשנה והגמרא שאף אם האב לא מקיים התחייבותו אין הבעל יכול לעגן את האישה ואומרים לו "כנוס או פטור". והנה לדעת המשנה נחלקו בזה חכמים ואדמו"ן והלכה כאדמו"ן, ולברייתא אף חכמים מודים לאדמו"ן שאיקיום התחייבות האב אינו יכול להיות סיבה לעיגון הבת. והראשונים שם נחלקו באיזה מקרה מיירי: לדעת רש"י והראב"ד ודעה אחת בתוספות מיירי במקרה שאין ביכולת האב לפרוע, או בהתחייבות שאינה גמורה שאי אפשר לכופו, או שברח ואי אפשר לכופו, ולדעה שנייה בתוספות אף אם יכול לתובעו בדין ולכופו ואינו רוצה לטרוח – לדעת חכמים תשב עד שתלבין ראשה ולדעת אדמו"ן גם בכל הני גווני אינו יכול לעגנה. ואין כאן מקום להאריך.

ודין זה נפסק להלכה שולחן ערוך (אבן העזר סימן נב):

הפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינה אחרת, או שאין לו – יכולה היא לומר לבעל "אני לא פסקתי על עצמי, או כנוס בלא נדוניה או פטורני בגט" [...] הגה: וכל זה כשאין יד האשה משגת ליתן מה שפסק אביה, אבל אם ידה משגת צריכה ליתן מה שפסק אביה, ואינה יכולה לומר: "כנוס או פטור" (הגהות אלפסי פרק דייני גזירות ותשובת מיימוני סוף הלכות אישות). וכל זה לא מיירי אלא קודם שנשאה, אבל לאחר שנשאה ודאי לא יוכל לבגוד באשתו משום שאין נותנין לו מה שפסקו לו, אלא חייב בכל דבר שאיש חייב לאשתו (הגהות מרדכי פרק שני דייני גזרות).

והנה בנידון דידן אין ספק שהאב הוא שפסק ואין ספק שאין ביד האישה – בתו לקיים את התחייבותו. ומלבד זאת בנידון דידן מיירי לאחר שנישאו, דבכהאי גוונא אף לדעת חכמים אין הבעל יכול למנוע את זכויותיה בגין מעשה או אי-מעשה האב. ולפיכך מכיוון שפסקנו שחייב לתת לה גט, אינו יכול לעכבו בגין טענות שיש לו נגד אביה, יתכבד הבעל ויתבע תביעתו במקום שיחפוץ ואף אם תביעתו צודקת אין דבר זה נוגע למערכת היחסים שבינו לבין אשתו. משכך אף לו הייתה לבית הדין סמכות חוקית והלכתית לדון בתביעה מול האב אין זה משליך לנידונו ואין זה יכול לפטור את הבעל מלסדר גט פיטורין מיד.

והנה בפולמוס הידוע ב'גט תמרי' הצדיק הר"מ פרובינציאלו את הבעל שמסר 'מודעא' על הגט וטען שהגט היה גט בכפייה, בין השאר מפני טענתו שאבי האישה לא רצה לקיים ההתחייבות שהתחייב בעת השידוכין וביכולתו היה לקיים התחייבותו ולכן הוא מעגנה. וכבר מחו ליה אמוחא כל גדולי הדור ההוא בתשובותיהם (עיין בפרטי הפולמוס, כפי שהובאו בחלק ה' לשו"ת מהרש"ם, הוצאת יד אהרן). וכתב על זה המב"ט (חלק ב סימן קלח):

ונחזור לענין דין "כנוס או פטור, ואחר כך תעמוד לדין עם אבי" – אם הוא כדין או לאו. והרב החזק [– כינויו בתשובה של רבי ברוך חזקיסו ממכשירי הגט] כתב כי הרב הלוחם [– כינויו שם של רבי משה פרובינציאלו, הפוסל] טעה בעיונו בזה כי רצה להוליד מזאת המשנה תולדה כוזבת ולומר:

אבל כשיש לאב והוא חייב מן הדין לפרוע, כגון שפסק בשעת קידושין או שנשתעבד בשטר השידוכין כנהוג, אז אינה יכולה לומר עוד "או כנוס או פטור", אלא יעמדו בדין עם האב בתחלה, ואם יתן לו נדוניה שפסק – יכנוס, ואם לאו – אינו מחוייב לכנוס כי בזה לא אמרו במשנה "כנוס או פטור", לפי דעתו. ונמשך מזה שהחרמים של "כנוס או פטור" היו שלא כדין כיון שיש לו לאב מה לפרוע וחייב מן הדין לפרוע כאמור.

וכתב הוא שזה שבוש גמור כי אמת הוא דלא פליגי חכמים ואדמו"ן בענין זה, אלא בענין שאינו יכול החתן לקבל הנדוניה שפסק לו חמיו ואינו יכול לכופו בדין או כגון שלא קנה אף על פי שפסק או שקנה ואין לו או שמת או הלך

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

לארץ אחרת ולא הניח נכסים – בהא פליגי חכמים ואדמון, והלכה כאדמון דיכולה לומר "או כנוס בלא נדונייא או פטור", אבל כשיש לו לאב והוא כאן חי וקים וחייב מן הדין ויש לו כח לכופו בדין – בהא לא פליגי חכמים ואדמון, דאפילו חכמים מודו שאומרים לו "כנוס או פטור" אבל אין אומרים לו "כנוס בלא נדונייא" אלא "כנוס ולך עמוד בדין עם האב שפסק לך", ואם אביה אלם אז אומרים לו "כנוס בלא נדונייא" שהרי הוא כמי שאין לו ודברים פשוטים הם וכו'. עכ"ל.

ואני אבאר לשון פשט המשנה, ומשם יתבאר אל מי מאלו הקדושים אפנה [...] מכל אלו הפרושים נראה דכשיכול לגבות מה שחייב ויש לו מה שפסק האב כדין אז יכולה היא לומר "כנוס או פטור" אפילו לרבנן. ומשמע דכיון דיכולה היא לומר "כנוס או פטור" משום דיכול לתבוע מאביה או מנכסיו בדין – אינו יכול הוא לטעון "לא אכנוס עד שאגבה", אלא אם איפשר לגבות קודם – יגבה, ואם לאו – תטעון היא "כנוס או פטור ואחר כך תגבה", דדוקא כשאינו יכול לגבות כלל הוא דאמרי רבנן "תשב עד שתלבין ראשה" אבל כשיכול לגבות לומר "כנוס" וכו' "ואחר כך תגבה" [...] וכיון דלא חלקו המפרשים בזה, ולא מצאו מקום לרבנן דאמרי "תשב עד שתלבין ראשה" אלא בהני גווני דאינו יכול לגבות משום דאינו חייב בדין, משמע דכל שהוא חייב בדין לפרוע – אפילו שלא פרע עדיין – יכולה היא לומר "כנוס או פטור ואחר כך תגבה" ואפילו לרבנן לכל הפירושים. ולמאן דפסקי הלכה כאדמון, בכל גוונא תאמר "כנוס או פטור". וצדק הרב החזק בענין הדין שתוכל לומר "כנוס או פטור" לכולי עלמא "ואחר כך תגבה", אלא שלא כיון לראיה זו שכתבתי [...] ומכל זה נראה בהדיא כי טענת "כנוס או פטור ואחר כך תגבה" – כדין היתה, והחרמים היו גם כן כדין אם היה תלוי זה בזה, לסברת הרב הלוחם [...]

וכן כתב גם בשו"ת מהרשד"ם (אבן העזר סימן סד):

ועל ענין המחלוקת שנפל בתחלה ב"או יכנוס או יפטור" לבתולה הזאת – אם הדין עמה או עם הארוס שהיה אומר "תשב עד שתלבין ראשה" [...] מכל מקום הואיל ואתא לידן נימא ביה מלתא. ואמינא כי גם שהדין והאמת עם הבחורה לשון הטור אבן העזר נתן מקום לטעות יותר משאר הפוסקים, בהאריך לשון ולומר "הפוסק מעות לחתנו" כו', שאחר שהאמת שעל כל פנים כיון שפסק האב לכולי עלמא – בין היה לו יכולת ובין לא היה לו יכולת, ובין שהוא לפנינו ובין שהלך למדינת הים – לעולם יכולה הבת לומר "כנוס או פטור", אמאי לא סתים ותני "הפוסק מעות לחתנו ולא רצה ליתן, והחתן אינו רוצה לכנוס אלא אם כן יתן לו מה שפסק, יכולה היא" כו'? אלא מדתני "והחתן אינו יכול" כו' – מכלל שאם היה אפשר לחתן להוציא מידו כגון שיש לו או אם אינו יכול להוציא היום שמא למחר או ליומא אחרא יהיה לו יכולת להוציא [...] אלא ודאי הכי פירושו:

הפוסק מעות לחתנו ולא רצה ליתן – לא מבעיא אם החתן יכול להוציא מיד חמיו ומתעצל או פושע, שיכולה שתאמר "כנוס או פטור ורד עם אבי לדין" שכל העומד לגבות כגבוי דמי, אלא גם כשהחתן אינו יכול להוציא כו' יכולה היא שתאמר "כנוס או פטור" [...]

וכן כתב גם בשו"ת דברי ריבות (סימן קצא):

ובנדון דידן בדין גמור החרמוהו שיכנסנה או יפטרנה בגט, דהא משנה שלימה היא בכתובות פרק שני דייני גזירות [לפנינו בשינויי לשון וכדלעיל]:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הפוסק מעות לחתנו ופשט לו את הרגל תהא יושבת עד שתלבין ראשה, אדמון אומר יכולה היא שתאמר "אלו אני פסקתי לעצמי הייתי יושבת עד שתלבין ראשי, אבא פסק עלי מה אני יכולה לעשות? או כנוס או פטור". אמר רבן גמליאל: רואה אני את דברי אדמון.

ואיפסקא הלכתא כאדמון. וכן פסק הרמב"ם (הלכות אישות פרק כג) וכן הטור (אבן העזר סימן נב), ואין לך חלוקא שתשב עד שתלבין ראשה אלא כשפסקה היא על עצמה, אבל כשפסק האב – בין שהלך למדינת הים או מת באופן שאין כאן נכסים כלל וכל שכן כשהאב עומד כאן ויש לו נכסים אלא שהוא אלא ואינו רוצה לפרוע – פשיטא שיכולה לומר "או כנוס או פטור". וכן נראה מתוך דברי הראב"ד שכתב הר"ן על פירוש המשנה, וגם רבינו ירוחם (נתיב כג חלק א) וגם כל הפוסקים לא חילקו אלא בפסקה היא על עצמה, אבל כשפסק האב לא חלקו כלל אלא לעולם יכולה שתאמר "או כנוס או פטור". באופן שעלה בידינו שבדין החרימוהו והכריחוהו לכנוס או לפטור.

אומנם עיין בשו"ת זקן אהרן (הקדמון) – לרבי אליהו הלוי, סימן קעב, דבריו לא נאמרו בגט תמרי (הנוכר) שכתב שעד שנכפה לבעל לגרש נכפה לאב לשלם אם הוא בפנינו עיין שם שזו לשונו:

[...] כבר הארכתי בזה במאמר "כל דאי", כל שכן מה שפוסק אדם לבתו שהיא מתקנת חכמים שמתחייב בו וגמר ומקנה. וכיוון שכן הדבר, למה לא נכפה לאב לקיים נדרו, דזכות הוא לו, כיוון שאין לראובן עון אשר חטא כנזכר?

ואם תאמר: מאי איכפת לך – מה לי לכוף האב, מה לי לכוף החתן לגרש? התשובה שבמקום שאפשר לקיים, ההפרדה אינה מעשה אנוש וכדאיתא פרק המדיר: "אמר שמואל: אכסוה שערי לאלעזר, עד שכופין אותו לגרש יכפו אותו לזון". וכל זה אם הדברים שוים, אבל לעניין כפיה לגרש איני רואה צד להתר שאפילו אם נדמה זה למתניתין דהפוסק מעות ושהאשה יכולה לטעון "או לכנוס בלתי נדוניא או פטור", כמו שבא בתורת השאלה – אנו אין לנו כח לכפות כיוון שהבעל רוצה לכנוס, והאשה, והאב עומד לפנינו שפסק ויש לו.

ואף על פי שהרי"ף כתב:

והשתא דתקינן רבנן למורד [צ"ל, וכך לפנינו ברי"ף: למורדת] למיתב לה גט לאלתר [לפנינו ברי"ף חילופי גרסאות במילים אלה ומכל מקום העניין – אחד] לא שנ פסק עליה אביה [ו]לא שנא פסקה איהי [לפנינו: היא] כדאמר ליה "או כנוס או פטור" [צ"ל כלפנינו: כד אמרה ליה "כנוס או פטור"] – כייפינן ליה ויהיב לה גיטא בעל כרחיה –

לא עבדינן עובדא כותיה וכבר חלקו על זה כל האחרונים. ואפילו הרמב"ם שכתב ב'מאיס עלי' דכיפינן, בהא פליג על הרי"ף וכתב "ואין כופין אלא תשב עד שתמות" – בפסקה היא על עצמה. אבל בפוסק מעות לחתנו והלך האב למדינת הים לא כתב בכופין [לכאורה צ"ל: דכופין] אלא שיכולה לטעון. וממה שכתב "והלך האב" אנו לומדין ב' עניינים: הא', שאילו לא הלך היינו כופין אותו ליתן; והב', שאין כופין – שעל כל פנים בזה יצטער האב בעניין הבת ויפייס הבעל, דאי סלקא דעתך דכופין גט בשלא פסקה היא על עצמה – אם כן מאי "והלך" – יכולה לטעון, הלא אפילו לא הלך יכולה לטעון? ועוד אמאי לא אמר "כופין" כמו שכתב בראשונה "בגדולה, אבל בקטנה כופין"? לכן אני אומר: "במה דברים אמורים" קאי אכלהו, שגדולה – בין פסקה היא פסקה האב והלך – אין כופין, אבל בקטנה – אפילו פסקה על עצמה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואם תאמר דהלכה כאדמו"ן, יש לומר שזו אינה טענה גם כן, שאף הוא ישיב אמריה לה ד"אנא – הא קאימנא, ואיני רוצה אלא לכנוס, אבל תני את או אביך מה שנדרתם". ואפילו אם תמצי לומר דשפיר יכולה לטעון מכל מקום לבעל לא כייפינן, כדפרישית, דקונסין האב וכתו בזה, שלא נהיו בני ישראל נחשבים כגויי הארצות להחליפי להחליף אותם כמו חליפות.

חזינן דסבירא ליה דהיכא דהחתן אומר "אני רוצה לשאת את האישה ותנו לי מה שהבטחתם", והשאלה היא את מי נכוף – את האב לקיים התחייבותו, או את החתן לכנוס ללא נדוניה או לגרש – בזה קיום הנישואין עדיף, ועד שתכפה את החתן – כפה את האב לקיים דיבורו. ויש לפלפל בדברים אלו בקידש ועדיין לא כנס ורוצה לכנוס עדיין אך דורש שיקיימו את שהתחייבו לו.

אך אין זה דומה לנידון דידן ששניהם רוצים בגירושין, שוודאי לא נעכב את הגירושין. ועוד דנידון דידן, שנשא את האישה כבר אלא שרוצה לעכב את גיטה עתה עד שיקבל את שהתחייבו לתת לו בתנאי הנישואין, הווי בכלל מה שכתב הרמ"א שלאחר שנשאה אינו יכול לפטור עצמו מחיובים שהתחייב לה. והכי נמי כשחייב לגרשה אינו יכול להתחמק מקיום חיובו, עד שישלם אביה את שהתחייב לו.

יב. והנה בנידון דידן ברור שהאישה אינה חייבת לבעל דבר. זכותו להגיש תביעה נגד מי שלטענתו מחזיק בכספו, אך אין הוא עושה כן אלא נמנע מלקיים את חיובו כדי ליצור לחץ על אבי האישה.

דומה זה למה שמצינו במליצת לשון המשנה (בבא בתרא קעה, ב) ב'ערב היוצא לאחר חיתום שטרות': "הרי החונק את אחד בשוק, ומצאו חבירו ואמר לו 'הנח לו [ואני אתן לך]' – פטור, שלא על אמונתו הלוהו" – אף כאן הבעל רוצה לחנוק (מטאפורית) את האישה ולענגה, כדי לגבות מאביה במקום להגיש את תביעתו בדרך המקובלת.

ואף שמצינו שלפעמים אדם טוען טענה שאינה ראויה – עיין (בבא קמא מ, ב) לגבי שומר שור ונגח: "ונימא ליה" – הבעלים יכולים לטעון – אי אהדרתיה ניהלי, הוה מעריקנא ליה לאגמא", ומשמע שיכול לטעון שהיה עושה מעשה שלא כהוגן כדי ללחוץ על חברו להתפשר עימו – עיין שם בתוספות, הרי כבר נדחק בתרומת הדשן (סימן שו) לפרש את הדברים וכתב שאסור לעשות כן, ועל פי זה פסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן יב סעיף ו): "מי שתובעים אותו ממון שהוא מוחזק בו – אסור לבקש צדדים להשטט כדי שיתרצה הלה לעשות עמו פשרה וימחול לו על השאר."

אף בנידון דידן אין לאפשר לבעל לטעון טענות שגויות עובדתית והלכתית כדי להתחמק מקיום חיובו לגרש את אשתו.

לאור כל האמור יש לקבוע שהבעל חייב לגרש את האישה מייד. הבעל יוכל להגיש את תביעתו נגד אבי האישה במקום שיחפוץ, אך אין בירור תביעה זו יכול לפטור את הבעל מלקיים חיובו. וחובתנו להשתדל לאפשר את יציאת האישה לחירות עוד לפני חג החירות.

פסק דין ומתן הוראות

לאור כל האמור בית הדין קובע:

- א. הבעל חייב לתת גט פיטורין לאישה מייד.
- ב. הדירה בבית שמש שלטענת הבעל הובטחה לצדדים – ודאי שאינה בבעלותם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ג. הבעל אינו יכול לעכב את סידור הגט בגין תביעות שיש לו נגד אבי האישה בגין הבטחות שהובטחו לו ב'תנאים' (ב'אירוסין'). זכותו להגיש תביעה זו כנגד אבי האישה או נגד [אלמוני] במקום שיחפוץ.

ד. לבית הדין אין סמכות חוקית לדון בתביעה זו של הבעל.

ה. טענות הבעל נגד אבי האישה לא יכולות להיות סיבה לדחיית חיובו במתן גט לאישה.

ו. אנו מבטלים את הדיון שנקבע בבית הדין האזורי ליום כ"ה בניסן תשע"ט בתביעת הרכוש של הבעל.

ז. הבעל חייב בתשלום הוצאות לאישה סך 3,925 ש"ח בגין איהופעתו לדיון שנערך בבית הדין האזורי ביום ט' בשבט תשע"ט. אנו מקבלים את ערעור האישה בנושא זה.

ח. ההפקדה שהפקיד הבעל לצורך שמיעת ערעורו תועבר לאישה.

ט. אנו קובעים מועד לסידור גט ליום ה' ו' בניסן תשע"ט (11.4.19) בשעה 11:00.

י. בית הדין ישקול לפטור הבעל מתשלום ההוצאות, אם יתייצב למועד סידור הגט וימסור הגט ללא התניה.

יא. אם יסרב הבעל לסדר הגט במועד שנקבע, ישקול בית הדין להטיל עליו צווי הגבלה – אם יתבקש וכפי הפרוצדורה המקובלת.

הרב שלמה שפירא

מצטרפים למסקנות.

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

נפסק כאמור.

ניתן ביום ב' בניסן התשע"ט (7.4.2019).

הרב שלמה שפירא

הרב א' אהרן כץ

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה